װיבעצענטער יאַהרגאַנג
№ 46
„CZENSTOCHOWER CAJTUNG". פרייז 20 גראָשען.

טשענסטאכאווער צייטונג

Piątek 18 listopada 1938 | ליכט-צינדען 3.25 | פרייטאג חיי שרה פ׳ כ״ר מרחשון תרצ״ט

דעם יונגען פּאָר. פרל. **צעשא שאיא** און ה׳ **שמשון שטיינהאַרט** צו זייער חתונה מיין הארציגסטען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט

חינשט
מיכאל רוזשעוויטש.

פייערלעשער-זאַל. נאָר 2 אויפטריטען
פרייטאָג ד. 18 און שבת ד. 19 ד. ח. 9 אָוועגד
רחל **האלצער** יוסף **קאמען**
אברהם וואלפשטאט
אין דער סענסאַציאָנעלער פ׳עסע אין 3 אַקטען פון צעזאַר אַרקס
אויף טויט און לעבען
יודיש און רעזשי: **ד״ר מיכאַל ווייכערט.**
אדמ. לײט.: ל. גאַריעלאָוו און ה. ראָזענשטיין. סצענע: מ. וויכער
בילעטען-פאָרפערקויף אין דרוק. פון ה׳ באָטשאן, פרייטאָג פון 6 און שבת פון 11 אין קאַסע.

WORLD-RADIO
świat w domu...

Doskonałą służbę informacyjną o każdej porze pełni niezawodnie **odbiornik wartościowy** nabyty we firmie **fachowej.**

Prowadzimy wyłącznie odbiorniki uznane powszechnie jako **przodujące.**

Autoryzowana sprzedaż wyrobów firm:
Elektrit
Telefunken
Capello
Korona
Hornyphon

Warunki dogodne.

WORLD-RADIO
Spółka Kom.
N. M. Panny 24, tel. 25-75.

FARBIARNIA, i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSZTAŁ"
ul. Berka Joselewicza 2
i Warszawska 37.
מאכט בעקאַנט, אז איצט ווערט געוואַשען מיט א הערליכען שפּיגעל-גלאַנץ, וואס איז נאָך ביז איצט אין טשענסטאָכאָוו נישט געווען.
כדי צו איבערצייגען וועגען דעם די קונדשאַפט האָבען מיר
פערביליגערט די פרייזען:
א קאָלנער מיט א הערליכען גלאַנץ **12 גר.**
א העמד — — — 40 „
אויך זענען פערביליגערט געוואָרען די פרייזען אויף כעמיש וואַשען און פאַרבען. פלעקען ווערען ארויסגענומען אויפ׳ן אָרט.
ספּעציאַליטעט: פאַרבען לעדערנע קורטקעס

אַנ׳עפענטליכער דאַנק.
דערמיט דריק איך אויס מיין אויפריכטיגען דאַנק דעם בעוואוסטען היגען מוהל ר׳ **מענדל טייטעלבוים מארילעס** סענסאָרסקא 15 פאר זיין וואונדערבאַרען היגענישען אדורכפיהרען דאס מל זיין דעם ניי-געבוירענעם זוהן, וועלכער האט זיך אויך שנעל פערהיילט, פאר וועלכען איך דריק איהם אויס אנ׳עפענטליכען דאנק
ש״מה יאָזשאָמבעק, וואַרשאַווער 32.

NAJWIĘKSZY WYBÓR
RADIO - ODBIORNIKÓW
znanych marek na rok 1939
pierwszorzędnych jakości, po cenach najniższych
i na dogodnych warunkach poleca firma
UNIVERSAL-RADIO
N. TEICHNER i S-ka
N. Marji Panny 14. Tel. 17-91.

די משפחה פון פערשטאָרבענעם ליבוש חעל לעאָן גראָסמאַן, וואַרשאַווער 33, וועדט געבעטען צו מעלדען זיך במשך א חודש אין לאָקאַל פון ראַבינאָט. אַלעע 10.

די אַלע, וועלכע האבען אַנטייל גענומען אין דער לויה פון אונזער אונפערגעסליכער הייס געליבטער פרוי און מוטער
ב״ע חוה׳לע קרזענטאַווסקא
וועלכע איז פאָרגעקומען מאנטאג, דעם 14 ליסטאָפּאַד 1938 (כ׳ מרחשון תרצ״ט) און אָבגעגעבען אונזער טייערער נפטרת דעם לעצטען כבוד, דריקען אויס דעם איניגסטען דאַנק, די אין טיעפען טרויער פערבליבענע
מאַן, טעכטער, איידעמס און אייניקלעך.
צו בעעהרען דעם אָנדענק פון דער פערשטאָרבענער שפענדען מיר: 25 זל. פאר די פליטים פון דייטשלאנד, 25 זל. פאר׳ן יודישען שפּיטאַל, 10 זל. פאר „עזרה", 10 זל. פאר מחזיקי הדת, 10 זל. פאר בית לחם, 5 זל. פאר תומכי עניים, 5 זל. פאר׳ן גמילת חסד ביים קליינהענד.-פערב., 5 זל. פאר בית יתומים, 5 זל. לינת הצדק.

ב״ע אדעלא עפשטיין
פון דערהיים **ווילטשינסקא**
א״ז געשטאָרבען נאָך קורצע און שווערע ליידען.
די לויה איז פאָרגעקומען דאָנערשטאָג, דעם 17-טען ליסטאָפּאַד 1938 י. (כ״ג מרחשון תרצ״ט).
גלייכצייטיג דריקען מיר אויס א דאנק די אלע, וועלכע האבען אנטייל גענומען אין דער לויה און אָבגעגעבען אונזער טייערע נפטרת דעם לעצטען כבוד
די אין טיעפען טרויער פערבליבענע
מאַן, מוטער, שוועסטערן, ברידער און פאמיליע.

אונזער געשעפטס-פריינד
ה׳ א. ל. סאַיקאַ און פאַמיליע
אין וואַרשאַ
אינ׳ם גרויסען אומגליק צוליעב׳ן פריהצייטיגען טראַגישען טויט פון זיין איידעם
נ״ע יאַנוש קאַנעלבוים
דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל
י. ווינבלום און פרוי.

ראַנקזאַגונג.
דער פּאַטראָנאַט פון דער אָכראָנקע ביים דאָבראָטשינגאָשטש" דאַנקט הארציג דעם ה׳ חיים פינגערהוט, אַנראַדאָווע 26, ווי אויך דאס ארבייטספערסאָנאַל פאר אויפנייהען אונענטגעלטליך 17 פאלטענדלעך פאר די אָרימע קינדער פון דער אָכראַנקע.
דער פּאַטראָנאַט

אונזער חשוב׳ן מיטארבייטער איגוש. ה׳ **ה. ווילטשינסקי** צום פריהצייטיגען טויט פון זיין שוועסטער
אדעלא עפשטיין נ״ע
דריקט אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל.
רעדאַקציע „טשענסטאַכאווער צייטונג".

P. Jeci Kongreckiej i Rodzinie Grosberg
z powodu zgonu Ich Brata
b. p. Jakuba Grosberga
składają wyrazy szczerego żalu i współczucia
Bracia Praszkiewicz z Rodzinami.

Udana babka...

Pulchne i smaczne, bo pieczone na proszku do pieczenia Dawa. Dawa nie pozostawia posmaku.
Dawa
Dr. A. Wander S. A. Kraków.

Panu IZAAKOWI EPSZTAJNOWI oraz RODZINIE WILCZYŃSKICH z powodu zgonu Ich najdroższej
B. P. ADELI EPSZTAJNOWEJ
wyraża szczere współczucie
ABRAM SREBRNIK

דעם טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער מיטארבייטער
חיים בער יאַכימאָוויטש
צוליעב׳ן טויט פון זיין פאָטער
נ״ע נ ת ן
ישעי׳ בענרעט און פרוי.

RODZINOM EPSZTAJN i WILCZYŃSKICH
z powodu zgonu nieodżałowanej Żony i Córki
b. p. ADELI EPSZTAJN
składają wyrazy szczerego współczucia
Koplowiczowie.

איין אויפריכטיגע שטים

אויף די ברענענדע יסורים, וואס דאס דייטשע יודענטום לעבט איבער אין נאצי-גיהנום האט זיך אבגערופען איין אויפריכטיגע שטים און דאס פון פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאטען פראנקלין רוזוועלט.

רוזוועלט פלאנטערט נישט מיט דער צינג, ווי דאס טהוען די מלוכה-מענער פון די אנדערע דעמאקראטישע מלוכות ענגלאנד און פראנקרייך. אמעריקא האט געטהון א הלכה למעשה, אבגערופען איהר אמבאסאדאר פון בערלין און דערמיט געגעבען א מאראלישען פאטש די דאזיגע סאדיסטישע נאצי-ברואים.

צו וואס טויג מיר די ציוויליזאציע, די הויכע הומאניטארע פראזען, אז אין הארץ פון אייראפא ווערען אבגעטהון שוידערליכע געוואלד-אקטען געגען פרידליכע שוצלאזע יודען; וואס טויג מיר די גאנצע קולטור, אז זי ווערט געשענדעט מיט ברוטאלע פיס לעיני-השמש.

אין דער היינטיגער וועלט ווערט טאלערירט א קאמף צווישען גלייכע כחות. עס איז אויך דערלאזבאר אפילו א מלחמה צווישען א שטארקען און א שוואכען, ווען ביידע קעמפענדע צדדים זענען בעוואפענט. עס קאן דאך אבער נישט זיין דערלאזבאר א מלחמה פון א שטארקען פון קאפ ביז די פיס בעוואפענטען מיט א שוצלאזען, אונבעוואפענטען געגנער. די האטענטאטען-מאראל פון די איצטיגע פיהרער פון דייטשלאנד און אויך פון אונזערע היימישע נאציס דיקטירט, אז גראד, ווייל יענער איז שוואך דארף מען איהם צוטרעטען, פערניכטען, עוקר מן השורש זיין.

די מאראלישע טראגעדיע פון דער איצטיגער וועלט איז, וואס די אלע דעמאקראטישע מלוכות, וועלכע פרעדיגען יושר און גערעכטיגקייט קוקען זיך גלייכגילטיג צו, ווי אזוי א שוואך פאלק ווערט געטרעטען דורך ברוטאלע פיס און מען רעדט נישט קיין ווארט. דאס העכסטע, וואס מען קען פון זיי ערווארטען איז א שטילער קרעכץ אין דער זייט, ווארום הויך קרעכצען אויף די צרות וואס יודען ליידען, וואלט געהייסען זיך אריינגעמישט אין די אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון געגעבענעם לאנד און דאס איז לויט די אנגענומענע כללים פון דער פעלקער-קאנסטיטוציע, נישט דערלאזבאר. פערפייניגען מענשען צום טויט, אויספיהרען אויף אונשולדיגע מענשען סאדיסטישע ארגיעס איז דערלאזבאר, נאר זיך אריינמישען און שרייען געוואלד אויף די דאזיגע אונמענשליכע רציחות, איז געגען דער קאנסטיטוציע.

די ענגלישע דושענטעלמענער שווייגען, די פראנצויזישע פרייהייטס קעמפער רעדען נישט קיין ווארט און די נאצי חיות, זעהענדיג, אז זייערע העפליכע מעשים ווערען טאלערירט, ווערען זיי חוצפה'דיגער פון טאג צו טאג, די חיה'שע אינסטינקטען צושפילען זיך, ביז ס'איז געקומען צו דער שוידערליכער טראגעדיע, וואס האט זיך אבגעשפילט מיט א פאר טעג צוריק אין דריטען רייך.

דאס מאל אבער האט — ווי ס'ווייזט אויס — דאס געוויסען פון דער דעמאקראטישער וועלט אויפגעציטערט. אמעריקא, וועלכע האט אלס פרעזידענט דעם גרעסטען מענשען פון דער איצטיגער צייט האט א קלאפ געטהון אין טיש: גענוג! מיר קאנען נישט מעהר צוקוקען אזעלכע העפליכע רציחות און אבגערופען דעם אמבאסאדאר פון גיהנום-לאנד.

דער דאזיגער ריין-מענשליכער זשעסט האט בעוואויגען, אז אויך די קאלטע ענגלענדער מיט זייער רודף-שלום'ניק, טשעמבערליין, זאל אנהויבען רעדען. כאטש קלאר ווייסט מען נישט, וואס ער וויל, נאר עס פאסט דאך נישט אין אזא צייט איינגאנצען צו שווייגען... דאס זעלבע איז אויך מיט פראנקרייך.

צי אונז, יודען, וועט פון דעם אלעם בעסער ווערען איז נישט בעוואוסט, דאך איז עס א ליכטיגער שטראהל אין אונזער פינסטער לעבען, אט די דאזיגע רעאקציע, וואס אמעריקא האט אנגעהויבען געגען דעם מלכות הרשעה, דאס איז בזמן הזה די איינציגע אויפריכטיגע שטים.

ש. פ.

קורצע ידיעות פון דער וואך.

אין גאנץ פוילען איז געפייערט געווארען דער 20 יעהריגער יובל פון פוילען'ס בעפרייאונג.

— דער אינטערנאציאנאלער באקס-מעטש פוילען—דייטשלאנד האט זיך געענדיגט מיט דייטשלאנד'ס נצחון 12:4. בנוגע פונקטען פון דער פוילישער רעפרעזענטאנץ האט ערווארבען דער איינציגער יוד שפטיל ראטהאלץ, וועלכער האט ענטציקט מיט זיין טעכניק.

בעת דער לעקציע פון פראפ. טאטארקעוויטש אויפ'ן הומאניסטישען פאקולטעט פון ווארשאווער אוניווערזיטעט האבען די ענדעקישע סטודענטען זיך געווארפען אויף די יודישע סטודענטען און סטודענטינס. דערביי זענען אויך צושלאגען געווארען אייניגע קריסטליכע סטודענטינס, וועלכע האבען זיך געשטעלט אין שוץ פון זייערע יודישע קאלעגען. עהנליכע אנפאלען זענען אויך פארגעקומען אינ'ם הויפט-בנין פון אוניווערזיטעט.

— זונטאג זענען אין גאנץ פוילען פארגעקומען די זיצונגען פון די וואיעוואדישע וואהל-קאלעגיעס, אויף וועלכע עס זענען געוועהלט געווארען די סענאטארען און זייערע פערטרעטער.

— דער מלוכה-פרעזידענט האט בעשאנקען מיט גאלדענע פערדינסט-קרייצען די יודען: רפאל שערעשעווסקי, דעפ. י. טראקענהיים און ישראל גלאצער.

— צוליב'ן אטענטאט פון 17-יעהריגען גרינשפאן אויפ'ן סעקרעטאר פון דער דייטשער אמבאסאדע אין פאריז פאן-ראט, האט די דייטשע רעגירונג ארויסגעגעבען אן אפיציעלע ערקלערונג וועגען די נקמה-מיטלען געגען די דייטשע יודען. אין צוזאמענהאנג דערמיט איז פערבאטען געווארען די יודען צו פיהרען געשעפטען אין דייטשלאנד און ס'איז זיי נישט ערלויבט זיך צו פערנעמען מיט זעלבסטשטענדיגער מלאכה. אויך יודען, וואס געפינען זיך אויף פאסטענס אלס אנפיהרער פון געשעפטען דארפען אין משך פון 6 וואכען געקינדיגט ווערען. די שאדענס, וואס זענען ענטשטאנען צוליב'ן אויסברוך פון דייטשען פאלקס צארן געגען יודען, מוזען די יודען גופא פעררעכטען. אויף די יודען, דייטשע בירגער, איז ארויפגעלעגט געווארען א קאנטריבוציע פון 1 מיליארד רייכס-מארק.

— נאכדעם, ווי עס איז אין דייטשלאנד בעקאנט געווארען וועגען גרינשפאנ'ס אטענטאט אויף פאן ראט'ן, האט זיך דארט אנגעהויבען א שרעקליכע העצע געגען די דייטשע יודען. די צייטונגען האבען עפענטליך גערופען צו געוואלד-טהאטען און געשריבען, אז ס'איז געקומען די צייט א סוף צו מאכען מיט'ן יודישען פראבלעם און אבצורעכענען זיך מיט די יודען. די דאזיגע העצע האט געהאט די געהעריגע ווירקונג. אלע יודישע געשעפטען אין דייטשלאנד זענען דעמאלירט און צורויבט געווארען, כמעט אלע יודישע שוהלען זענען אונטערגעצינדען געווארען מיט דער הילף פון ספעציעלע צינד-באמבעס.

— פון די ידיעות פון אלע עקען דייטשלאנד איז צו דרינגען, אז אנ'ערך 35.000 יודען זענען אריינגעווארפען אין די דארטיגע תפיסות. צווישען די ארעסטירטע געפינען זיך כמעט אלע פיהרער פון דייטשען יודענטום.

— מיניסטער געבעלס האט אין צוזאמענהאנג מיט דער ארויפגעלעגטער קאנטריבוציע אויף די יודען, ערקלערט, אז דאס פערמעגען פון די דייטשע יודען דארף מען אבשאצען אויף 8 מיליארד מארק.

— לויט מיניסטער געבעל'ס בעפעהל צו אלע לייטערס פון טעאטערס, קאנצערט זאלען, קינאס, אויסשטעלונגען און טאנץ-זאלען, איז נישט ערלויבט די יודען זיך צו בעטייליגען אין קיין שום אונטערנעהמונגען.

— קיין לאנדאן זענען אנגעקומען ידיעות, אז פון די יודען, וואס זענען צווישען יוני און אויגוסט מאסענגוויז פערשיקט געווארען אין קאנצענטראציע-לאגער בוכענוואלד, זענען 146 פערפייניגט געווארען צום טויט.

— די ערקלערונג פון פרעזידענט רוזוועלט געגען דעם דייטשען יודען-פאגראם און די אברופונג פון אמעריקאנער אמבאסאדאר פון בערלין האבען דערפיהרט צו א פערשטארקונג פון דער אנטי-נאצישער בעוועגונג אין אמעריקא.

— אין פערשידענע שטעדט פון אמעריקא זענען די לעצטע טעג פארגעקומען עפענטליכע מאסען-פערזאמלונגען אויף וועלכע ס'זענען ארויסגעטרעטען די בעדייטענדסטע פיהרענדע פערזענליכקייטען און געפאדערט פון דער אמעריקאנער רעגירונג אנצונעמען ווירטשאפטליכע סאנקציעס געגען דייטשלאנד.

— די אראבישע טערער-אקטען אין ארץ-ישראל הערען אלץ נישט אויף. אזוי האבען די טעראריסטען די לעצטע טעג אונטערגעצינדען דאס הויז פון דער פיק"א-לייטונג אין חיפה, בעפאלען א יודישען לאגער נעבען פאראדיא, דערהרג'עט נעבען דעם צענטראל-אמט אין יפו א יודישען פאליציאנט און שטערבליך פערוואונדעט א דייטשען עמיג"אנט נעבען דער דייטשער קאלאניע הינטער חיפה.

— דאס קאלאניען-מיניסטעריום בעטראכט די פראגע וועגען איינלאדענען צו דער לאנדאנער קאנפערענץ וועגען ארץ ישראל דעם געוו. ירושלים'ער הויפט-מופטי.

— דער פראנצויזישער אינער'ן מיניסטער סארא האט ארויסגעגעבען דעקרעטען וועגען אויסלענדער, לויט וועלכע עס ווערט פערשארפט די קאנטראל איבער די אויסלענדער און עס ווערט בעשווערט צו בעקומען פראנצויזישע בירגערשאפט. א ספעציעלע בריגאדע פון 1500 גרעניץ זשאנדארמען וועט אונמעגליך מאכען דאס אומלעגאלע אריינקומען אין לאנד.

— אלס ענטפער אויף די אינטערפעלאציעס פון פארשטעהער פון אלע פארטייען, מיט'ן אויסנאהם פון די נאציס, האט דער האלענדישער פרעמיער ערקלערט, אז די רעגירונג וועט ענערגיש בעקעמפען די אנטי-יודישע אגיטאציע און וועט נישט דערלאזען צו קיין שום ארויסטרעטונגען.

— צום צווייטען מאל איז דורך דער נאציאנאל-פערזאמלונג געוועהלט געווארען אלס מלוכה פרעזידענט פון ליטע דער ביז-יעצטיגער פרעזידענט סמעטאנא.

די שוהל האט אבגעברענט...

פון דער גאנצער אמאליגער יודישער זעלבסטשטענדיגקייט איז געבליבען די שוהל. דארט איז דער יוד ביי זיך אין דערהיים, דארט שאפט ער, טיילט עליות און איז פולקאם פריי אין זיינע מעשים.

אין דער גאס איז ער אין גלות, ער ציטערט פאר יעדען שארך. אויך אינדערהיים איז ער נישט אלעמאל דער בעל-הבית. ס'ווענדעט זיך וואספארא טעמפעראמענט זיין עזר כנגדו האט... אויך אין געשעפט איז ער נישט זעלבסטשטענדיג... אין דער שוהל אבער איז ער דער תקיף, דער בעל-הבית, דארט איז זיין וועלט און קיינער קאן איהם נישט זאגען קיין דעה.

גרויסע יודישע פערזענליכקייטען זענען געווען ביי די פריצים אנגעשטעלטע אין זייערע גיטער, געפיהרט זייערע מסחרים. ס'פערשטעהט זיך, אז זיי האבען געמוזט זיין אונטערטעניג זייערע בעלי בתים און אז דעם פריץ האט זיך פערגלוסט אביסעל לוסטיג צו מאכען איבער זיין אונטערטאן, האט ער איהם אפילו געהייסען טאנצען א בערען-טאנץ, דער יוד, וועלכער איז גייסטיג געשטאנען א סך העכער פון דעם אויסגעלאסענעם דעגענערירטען פריץ, האט זיך אנגעטהון דאס בערען-פעל און געטאנצט. ווען דער זעלבער יוד איז אבער שפעטער געקומען אין שוהל אריין, וואו ער איז געווען גבאי און אפשר אויך א ראש-הקהל, האט ער פרייער אבגעאטעמט. דא איז ער געווען דער פריץ, דער בעפעהלער און געביטער.

מיט דער צייט איז די שוהל געווארען נישט נאר דער מקום קדוש, וואו דער יוד קאן אויסגיסען זיין ביטער הארץ פאר די הימלען און בעטען אויף בעסערע צייטען, נאר די שוהל איז אויך געווארען דער גייסטיגער צענטער פון יודישען עפענטליכען לעבען.

האט אמאל געטראפען א שרפה אין שטעדטיל, האט מען קודם כל געטראכט, אז די שרפה זאל חלילה נישט דערגרייכען די שוהל און ווען חס ושלום, ס'האט געדראהט, אז די שרפה זאל דערגרייכען צום מקום קדוש, האבען אלע פערלאזט זייערע היימען, נישט געקוקט דערויף, וואס זייער האב און גוטס וועט אוועק מיט'ן רויך און אלע האבען זיך געלאזט ראטעווען די שוהל.

ווען מען האט די יודען ארויסגעטריבען פון זייערע וואוין ערטער, מען האט חרוב געמאכט זייער לעבען, האבען זיי מיטגענומען די ריינינקייטען, די ספרי תורות. אז אויב זיי וועלען קומען אין נייעם לאנד, וועלען זיי באלד אויפשטעלען א שוהל און דאס יודישע לעבען פונקציאנירט ווייטער.

און נישט נאר בלויז ביי די יודען איז די שוהל פערהייליגט, נאר אויך ביי אנדערע גלויביגע איז די יודישע שוהל געווען געאכטעט, ווייל די שוהל, האבען אלע געוואוסט, איז דאס אָרט פון תפילה. אין דער יודישער שוהל אין גלות האט מען אויך תפילה געטהון פאר'ן שלום פון מלכות. ביי אלע מלוכה'שע ימים טובים קומען די פארשטעהער פון דער מאכט אין דער יודישער שוהל אריין, כדי אויסצוהערען די תפילות. דערביי ווייזען די מאכט פארשטעהער, וועלכע זענען ווי געוועהנליך קריסטען, ארויס גרויס דרך ארץ צו דער שוהל. זיי נעמען נישט אראב ס'היטעל, שטעהען בעת מען זאגט די תפילות א. אז. וו.

די שוהל איז פריי פון יעדער פאליטיק. אין דער שוהל קאן מען נאר דאווענען, דאגעגען קאן מען נישט רעדען וועגען פאליטישע פראגען, וואס איז גורם פירוד הלבבות, די שוהל איז נאר צו פעראייניגען אלע יודען.

די שוהל איז געווען [illegible] דאס איינציגע ארט, וואס פערטרעט דאס הייליגסטע ביי יודען, דאס בית המקדש, דער גייסטיגער צענטער, דער אלף און תיו פון יודענטום.

די דאזיגע אויפקלערונג וועגען דער בעדייטונג פון דער יודישער שוהל האבען מיר געגעבען דערפאר, ווייל די נאציס, די יעניגע, וועלכע מאכען א תל פון אלע אנגענומענע הייליגקייטען, וועלכע לאכען אויס אלע קולטורען, וואס פרעדיגען מענשען ליעבע, רחמנות, פריינדשאפט צום נאהנטען, האבען צוליעב נקמה צום יוד, פערברענט צעהנדליגער און הונדערטער שוהלען אין די דייטשע שטעדט.

די וועלט — שרייבען די צייטונגען — האט אויפגעהויבען א פראטעסט געגען די דאזיגע ווילדע בארבארישע מעשים תעתועים. עס פראטעסטירען גייסטליכע פון אנדערע אמונות, עס פראטעסטירען פאליטיקער, דיפלאמאטען, עס פראטעסטירען אפילו פאשיסטען, ווי אזא דע לא ראק פון פראנקרייך א. אז. וו. דעם שארפסטען פראטעסט האט אבער ארויסגעוויזען דאס דעמאקראטישסטע לאנד פון דער וועלט, אמעריקא, מיט איהר פרעזידענט, דער גרעסטער מענש פון דער היינטיגער צייט, רוזוועלט.

וואס פון די אלע פראטעסטען וועט ארויסקומען איז שווער פאראויסצוזאגען, ווייל נישט דאס ערשטע מאל פראטעסטירט די וועלט געגען דער ווילדער נאצישער בעסטיע און דער ווייל נעהט דאס דייטשע יודענטום אב אין בלוט, ווערט דערשטיקט פון די ווילדע קעצישע נעגיל.

ס'איז אינטערעסאנט, וואס דער אלטער טשעמבערליין, דער פרעמיער פון אזא דעמאקראטיש לאנד, ווי עס איז ענגלאנד, זאגט צו דעם ספעקטאקל, וואס זיין שלום פריינד האט איינגעארדענט. דער אלטער ענגלישער דזשענטעלמאן איז דאך, דאכט זיך, נישט קיין גרויסער אנהענגער פון אזעלכע פייער-אילומינאציעס, ער האט דאך פיינט פייער, ער האט דאך ליעב וואסער אין וועלכען ס'שווימען ארום פיש...

קורץ, עס האט זיך אנגעהויבען א כוואליע פון פראטעסטען געגען דער נאצישער וואקכאנאליע. וואס זאגט אבער דער מחותן אליין, דער צדיק הדור ר' געבעלס. ער לאכט אויס אלע בטלנים, וועלכע נעמען זיך איבער ווען מען מארדעט יודען, אדער ווען מען פערברענט יודישע שוהלען און ער זאגט צו ווייטער אויסצופיהרען דאס שטיקעל ארבייט ביז צום סוף, ווייל ער און זיינע חברים האבען אין זיך דעם קולט פון געצענדינעריי, זיי ערפולען דאס געטליכע שליחות ביים פייער. דאמאלס, ווען עס ברענען מענשליכע גופים, ווען עס פלאקערן די פייער-צונגען, האבען זיי א גרויסע הנאה, עס דערקוויקט זיי דאס סאדיסטישע הארץ. טשעמבערליין און דאלאדיע מעגען פערשרייבען אויף זייער קאנטא א חלק פון דעם, וואס ס'איז פארגעקומען איצט אין נאצי-לאנד. ס'שאדט נישט, זיי וועלען זיך נישט קאנען אבוואשען דערפון...

סיי ווי, נעמט זיך די וועלט אן אונזערע עוולות און וואס טהוען מיר, כ'מיין צי זענען מיר כאטש דאנקבאר דער וועלט, דער יושר'דיגער וועלט דערפאר, ווייל זיי דריקען אויס די עמפערונג געגען די ציגישע רויבער? אוודאי וואלט מען זיי געדארפט דאנקבאר זיין, זענען מיר דאך אבער אונדאנקבארע יודען, געפינען מיר אפילו נישט פאר נויטיג צו זאגען דער וועלט א יישר כח פאר זייער וואוילטאט. און דאס איז דערפאר — זאגט מיין שכן ישראל יודעל — וואס מיר יודען, דאס אלטע פאלק, דער ישראל סבא, גלויבט נישט, אז זיי, די איצטיגע וועלט איז בכח זיך אקעגענצושטעלען מיט מעשים געגען רשעות. בדברים בעלמא לא קני, מיט מויל מלאכה קען מען נישט קויפען קיין אקס און אויב מיט דער וועלט פיה'ען היינט אן די טשעמבערליינס און דאלאדיעס וועלען די נאציס טהוען זייער פערדארבונגס ארבייט אונגעשטערט. פונ'עסטוועגען — זאגט ווייטער ישראל יודל — וועלען מיר נישט פערצווייפלען. מעג דאס רשעות זיין ווי שרעקליך און גרויזאם, מיר יודען וועלען דאס איבערהאלטען און איבערלעבען אונזערע שונאים.

געווען שוין אזעלכע צייטען, ווען מען האט אונז געברענט און געבראטען, געראובט אונזער האב און גוטס און אונז ארויסגעטריבען בעירום ובחוסר, מען האט אונז פערברענט די שוהלען, האבען מיר זיך פערזאמעלט אין די קעלערס און היילען און דארט האבען מיר אבגעריכט די תפילות און דערמיט פערקניפט אונזער הייליגען בונד צום אייביגען יודענטום.

אויב מען בעגעהט געגען אונז די געמיינסטע אכזריות, מען פערפייניגט אונזערע ברידער און שוועסטער צום טויט און דערצו פערברענט מען אונזערע שוהלען, מען וויל דערמיט פויטען, עוקר מן השורש זיין אונזער גייסט אונזער נשמה, לאכען מיר זיך אויס פון זיי. ליגענדיג אין די גרעסטע יסורים אין די קאנצענטראציע לאגערן, אזוי ווי אמאל בעת די אינקוויזיציעס, זאגען מיר אויך דאמאלס, ווען מיר הויכען אויס אונזערע נשמות, שרייען מיר: שמע ישראל, הער אויס יוד, קיינער פון די גרויסע אכזרים וועט אונז נישט פערטיליגען, עם ישראל חי, דאס יודישע פאלק וועט אייביג לעבען. זיי ברענען אונזערע שוהלען, וועלען מיר אנדערע שוהלען אויפבויען, וועלכע וועלען אייביג עגזיסטירען.

אונזערע אויגען זענען טאקי געוואנדען צו דער בעסערער וועלט, קיין ממשות'דיגע הילף אבער ערווארטען מיר נישט פון זיי, מיר מוזען גהען מיט'ן אלטען אויסגעפרובטען וועג, מיר בויען אויף א נייע שוהל, ווען די אלטע שוהל האט אבגעברענט... [illegible]

א נייער לעבענס-געטראנק

(געדאנקען און בעטראכטונגען)

פון ד"ר א. גינזבורג

אין דער איצטיגער שווערער, אפשר שווערסטער, צייט אין דעם לעבען פון דעם יודישען פאלק פאסירט גאנץ אפט, אז איהר פערטראכט זיך וועגען דעם טראגישען שיקזאל פון אייער פאלק, איהר ווילט זיך אליין אבגעבען א מין דין וחשבון. איהר ווילט פערשטעהן דעם זין, אויב א זין איז פערהאן, פון דער געשיכטע פון אייער פאלק. איהר ווילט בעגרייפען דעם פארוואס און דעם פארוועך.

לעבט א קליין, ארעם און שוואך פאלק, איז דאס דאזיגע פאלק ארומ-גערינגעלט מיט א וועלט פון בלוטיגע שונאים, וואס זוכען איהר צו פערניכ-טען. אליין האט עס קיינמאל נישט גע-האט גענוג כחות זיך צו ווערען און זיך צו בעשיצען. האט עס נעקראגען און עס קריגט עד היום, קלעפ נאך קלעפ, איינער שווערער און שרעקלי-כער פון דעם אנדערען, קלעפ אהן א אויפהער און אהן אנ'עגדע. קורצע פע-ריאדען פון כלומר'שטער רוה, ווערען באלד פערביטען אויף לאנגע פעריא-דען פון ביטערע פערפאלגונגען און גרויזאמע רדיפות, אזוי איז עס געווען פאר יאהרטויזענדער, אזוי איז עס איצטער און אזוי וועט עס מסתמא נאך זיין פאר לאנגע און לאנגע דורות.

און דאך, טראץ די אלע פערפאל-גונגען און רדיפות, איז אפילו זיינע מעכטיגסטע שונאים נישט געלונגען דעם דאזיגען קליין און שוואך פאלק איינגאנצען צו פערניכטען. די מעהרסטע פון זיינע מעכטיגסטע שונאים זענען שוין לאנג אויף דער וועלט נישטא. זיי-ער גבורה און זייער גרויסקייט איז שוין לאנג צוריק אבגעווישט און אב-געמעקט געווארען, נישט געבליבען פון זיי קיין שריד ופליט, ווערענד דאס יודישע פאלק לעבט נאך אלץ. עס לעבט ווי אויף צו להכעיס זיינע פיי-נדער. עס לעבט ווי אנ'אייביגע רע-טעניש אין דער מענשליכער געשיכטע. עס לעבט ווי א פראטעסט געגען די אלע אנגענומענע געזעצען פון לעבען. עס לעבט א צרה'דיגען, א דערנידער-ריגטען, א פיינליכען לעבען, אבער'עס לעבט!

פרעגט איהר און וואונדערט זיך: וואו און אין וואס ליגט דער סוד פון דער יודישער לעבעדיגקייט?

* * *

גליקליך זענען די רעליגיעזע ציוני-שען אונז. זיי האבען אנ'ענטפער. פאר זיי איז נישטא קיין צופאל. אלץ האט א כוונה און א תכלית. די מענשען זענען נישט ווי פיש אין ים, וואס האבען נישט קיין אויפזעהער. די מענשליכע געשיכטע איז געפלאנעוועט און ווערט געפיהרט פון דעם רבונו של עולם. זיינע וועגען זענען פאר אונז פערבארגען. נישט אלע מאל קע-נען מיר פערשטעהן זיינע כוונות. — זיי זענען די סודות פון גאט, וואס מוזען פאר אונז שטענדיג בלייבען סודות.

זיינע וועגען זענען פאר אונז פער-בארגען, אבער איין זאך ווייסען זיי: זיי ווייסען, אז גאטס וועגען זענען גערעכט. זיי פיהרען צו א ציל. דער ציל איז די דערלייזונג און די אויס-לייזונג פון וועלט און מענש.

יענע גליקליכע צייט קען זיך פער-זאמען, אבער קומען וועט זי, פריהער אדער שפעטער. און ווען יענע גליק-ליכע צייט וועט ענדליך קומען, „וועט דאס וויסען פון גאט צודעקען די ערד, ווי דאס וואסער פערדעקט דעם ים". אלע מענשען, אהן אונטערשיד פון ראסע און אבשטאמונג, וועלען דאן דינען צום איינציגען גאט, וואס איז דער פאטער פון אלע מענשען-קינדער, די מענשען וועלען דאן לעבען אין שלום און וועלען מעהר נישט פיהרען קיין מלחמות איינע געגען די אנדערע. „די שווערדען וועלען געמאכט ווערען אין אקער אייזענס". און נישט בלויז די מענשען, נאר אפילו אויך די ווילדע חיות פון וואלד וועלען לעבען צווישען זיך אין פרידען. „דער לייב וועט ווי א רינד עסען שטרוי און א קינד וועט זיך שפילען מיט א שלאנג". עס וועט מעהר נישט זיין קיין שלעכטס און קיין פערדארבענקייט. עס וועט זיין א וועלט פון דורכאויס גוטס.

די דערלייזונג קען נאך נישט קומען, ווייל די מענשען זענען נאך נישט ראוי דערצו. די מענשען דארפען פרי-הער ווערען איידעלער און בעסער, זיי דארפען אנשטאט זייערע הערצער פון שטיין קריגען הערצער פון פלייש און בלוט.

די מענשען מוזען ווערען בעסער און איידעלער, איידער די „גאולה" קען קומען. ווי אזוי קען עס אבער געשעהן? אויף דעם דארפען די מענ-שען האבען א רבי'ן, א לעהרער, א מו־יך, וואס זאל זיי לערנען צו געהן אין גאטס גערעכטע וועגען. דער דא-זיגער רבי אדער מוריך איז קיין אנ-דערער, ווי דאס יודישע פאלק. עס איז זיין היסטארישע אויפגאבע צו זיין דער רבי,—צו זיין „א ליכט פאר די פעלקער".

די דאזיגע אויפגאבע איז ווייט נישט אזא לייכטע, ווי מען קען מיי-נען. דאס יודישע פאלק וועט לאנג און פיעל לייערן ביז עס וועט איהם געלונגען דאס דורכצופיהרען. זיינע ת'מ'ד'ם, די פעלקער פון דער וועלט וועלען נישט וועלען הערען און נישט וועלען וויסען פון זיינע לעהרען און גערעכטיגקייט. אבער סוף כל סוף „ביים ענדע פון די טעג", וועט עס געשעהן. די פעלקער וועלען זיך צו-הערען צו גאט'ס ווארט...

אט אויף אזא אופן האט ישעיה דער צווייטער" פערשטאנען די אויפגאבע פון דעם יודישען פאלק. פאר דער גרויסער פריווילעגיע וואס דאס יודישע פאלק איז דער רבי פון די פעלקער, דארף ער בעצאהלען מיט ליידען און יסורים. דאס איז דער „שכר למוד", וואס ער קריגט...

דאס איז א גרויסער צוקונפט-אידעאל פאר די יעניגע, וואס גלויבען אין דעם. פאר אזא אידעאל מעג מען לייי-דען. דאס איז מעהר ווי א אידעאל. דאס איז א לעבענס-פילאזאפיע און א געשיכטס פילאזאפיע, וואס פערענטפערט אלע ספקות, וואס מאכט קלאר פאר די יעניגע, וואס גלויבען אין איהם, אז אלץ אויף אונזער וועלטעל איז נישט קיין צופאל, נאר א קלארער פלאן. איז קיין חידוש נישט, וואס דאס יודישע פאלק — אונזערע טאטעס, זיידעס און עלטער-זיידעס — האבען געדולדיג ארי-בערגעטראגען אלע רדיפות און פייני-גונגען און האבען געהאט גע-נוג כוט און כחות עקשנות'דיג ווייטער פארטצוזעצען זייער לעבען. זיי האבען געהאט פארוואס צו לעבען. זייער לע-בען האט געהאט א זין. די צרות און די רדיפות גופא האבען געהאט א זין.

גאנץ אנדערש איז עס אבער מיט אונז, מיט אונזער דור, מיר גלויבען נישט מעהר אין דער ספעציעלער יודי-שער „מיסיע" צו בעקעהרען די וועלט צו די לעהרען פון גערעכטיגקייט. מיר האבען ביסלעכווייז פערלוירען דעם גלויבען אין דעם מענשען גופא...

מיר גלויבען נישט אין דער יורישער „מיסיע" און מיר וואלטען גערן מוחל געווען דעם כבוד פון צו זיין אנ'אייבי-גער רבי פאר תלמידים, וואס בעשפייען אונז און פארווארפען אונז מיט שטיי-נער. גענוג גע'רבי'וועט און גענוג געמלאמדעוועט, מיר וואלטען זיך שוין וועלען אגרונטען און לעבען צוגלייך [illegible] ט'ייסט, דער מלך פון דער וועלט איז געצוואונגען דע הפקר פון דער וועלט...

* * *

די אלטע לעבענס-פילאזאפיע האט געדינט איהר צוועק. זי האט געגעבען א זין און א תכלית, א מיין און א בעדייטונג צום לעבען. זי איז אפשר געווען אנ'אילוזיע פון א גרויסען פער-נעהם, צוליב וועלכער עס האט זיך געלוינט צו ליידען.

מיר איצטער האבען אויך אילוזיעס און איינרעדענישען. אילוזיעס זענען אומבעדינגליך. מענשען קענען אהן זיי נישט אויסקומען. די ווירקליכקייט איז צו שווער און צו העסליך. מיר ענטלויפען, מיר מוזען ענטלויפען, פון דער וועלט פון ווירקליכקייט אין א וועלט פון פאנטאזיעס און אילוזיעס. האבען מיר אויך איצטער אילוזיעס. אבער ווי קליין, ווי נישטיג זיי זענען אין פארגלייך מיט דער מאיעסטעטי-שער אילוזיע פון א ישעיה דעם צוויי-טען!

די אילוזיע פון ישעיה האט אנגע-האלטען צוויי און א האלב טויזענד יאהר, ווי לאנג קענען אנהאלטען אונ-זערע איצטיגע אילוזיעס? זיי זענען נישט מעהר ווי דער שאטען פון א פליהענדען פויגעל, וואס עס איז ער דא און עס איז ער נישטא.

מיר נויטיגען זיך אין א מאדערנעם ישעיה, וואס זאל אונז געבען א נייע, מעהר מאדערנע לעבענס פילאזאפיע, — א לעבענס-פילאזאפיע, וואס זאל ווי-דער אונז קענען דיענען ווי א „לעבענס-עלעקסיר" ווי א לעבענס געטראנק.

די יודען אין בעלגיע.

א בריעף פון אנטווערפען.

ס'איז שווער פעסטצושטעלען די גע-נויע צאהל פון די יודען אין בעלגיען. די מעכט-ארגאנען נאטירען נישט די רעליגיעזע אין ראסען-אנגעהעריגקייט פון די איינוואוינער, נאר בלויז די בירגערליכע אנגעהעריגקייט. לויט די אויסרעכנונגען פון מאנכע בעלי-חשבון, זאל דער יודישער ישוב אין בעלגיען צעהלען אכציג טויזענד נפשות, פון דעם 45 טויזענד אין אנטווערפען, 30 טויזענד אין בריסעל און די איבריגע — אין די אנדערע פראווינץ שטעדט. דאס יודישע געזעלשאפטליכע לעבען איז בעיקר קאנצענטרירט אין די צוויי גרויסע שטעדט. טראץ די קליינע גע-אגראפישע ווייטקייט, איז אבער זעהר גרויס די וועזענטליכע און טראדיציא-נעלע אונטערשידען צווישען די דאזיגע ביידע גרעסערע יודישע קהלות.

אנטווערפענער קהלה בעשטעהט פון יודען עמיגראנטען פון גאליציען, עסטע-רייך, פוילען און ליטא. דאס רוב זע-נען זיי קאפיטאליסטען און זייער לע-בענס שטייגער האט הינטער זיך א געוויסע לאנגיאהריגע טראדיציע. זייער פרנסה איז בעיקר — פון בריליאנטען-מסחר. ארום דער בריליאנטען אינדוס-טריע זענען אויך בעשעפטיגט פיעל יודישע ארבייטער, אבער דעם הויפט-ארט פערנעמט דא דער יודישער ביר-גערליכער עלעמענט. ס'איז געווען א צייט, וואס די בריליאנטען-אינדוסטריע האט איינגעבראכט גרויסע רווחים און האט זיך א דאנק די יודען ענטוויקעלט אין א גאר גרויסען מאסשטאב. אין יאהר 1895 האט די בריליאנטען אינ-דוסטריע אין אנטווערפען בעשעפטיגט 943 ארבייטער — אין אין יאהר 1928 — 25 טויזענד ארבייטער, אין דעם 2500 יודען, אבער פון די ארבייטס-געבער זענען 90 פראצ. געווען יודען. די פער-דינסטען האבען אין די גוטע יאהרען דערגרייכט שעהנע מיליארדען פראנק א יאהר. ס'איז א פאקט, אז אין יאהר 1919 האט די בעלגישע רעגירונג גע-שיקט א דעלעגאציע אין האלאנד, וואו ס'האבען זיך אויפגעהאלטען די יודישע בריליאנטען ס'ח'ים ענטלויפענדיג פון אנטווערפען מחמת דער דייטשער אקו-פאציע, — פועלן ביי זיי אומצוקעהרען זיך צוריק קיין בעלגיע און זיך שטע-לען בראש פון דעם אינדוסטריע צווייג. אין דער לעצטער צייט הערשט אבער א שווערער קריזיס אויף דעם געביט און זעהר פיעל זענען געבליבען פרנסה-לאז.

אויסער בריליאנטען איז אויך טרי-קאטאזש א „יודישער" געביעט און ס'שפייזען זיך פון איהם בכבוד צעהנ-דליגער און הונדערטער יורישע מש-פחות. דער מסחר פון מאנופאקטור און תבואה איז מייסטענס קאנצענטרירט אין יודישע הענד. מיט די ערשטע צוויי — בריליאנטען און טריקאטאזש — פערנעמען זיך בעיקר מזרח-אייראפע-אישע יודען; מיט די לעצטע צוויי — די דארטיגע אסימילירטע קרייזען, וועלכע האבען זיך שוין היבש דערווייטערט פון יודישען לעבען.

א גאנץ אנדער כאראקטער טראגט דער יודישער ישוב אין בריסעל. דא איז שטארק בולט דער געגענזאץ צווי-שען די אסימילאנטען און די פריש-געקומענע. די ערשטע זענען גוט איינ-געארדענט, זענען פערטרעטען אין דער אינדוסטריע, באנק-וועזען, בילדונגס-וועזען וכ'יומה. אנדערש איז דער מצב פון די מזרח אייראפעאישע יודען, וועל-כע האבען דערמיט מייסטענס איינגעוואנ-דערט אין יאהר 1905. זיי האבען קיינ-מאל נישט דערגרייכט צו גרעסערע ווירטשאפטליכע שטעלונגען, טראץ פיעל פאבריקטיישע תקופות וואס זענען געווען במשך דער צייט. זיי פארנעמען זיך הויפטזעכליך מיט קליין האנדעל און פעדלעריי. זיי וואנדערען איצט כסדר פון מארק צו מארק, פון שטאדט צו שטאדט און האבען פרנסה בדוחק.

ביז איצט איז אנטווערפען דער צענ-טער פון בעלגישען יודענטום, טראץ דעם וואס די הויפט שטאדט פון לאנד

וואס געהערט, וואס געזעהן.

מיט אמת'ער שמחה

די פוילישע יודען האבען מיט אמת'-ער שמחה געפייערט דעם 20 יעהריגען יובל פון פוילענס אונאבהענגיגקייט. דאס איז נישט געווען קיין שמחה מחמת יראה, נאר מתוך אהבה.

מיר, יודען, וועלכע ווערען זינט 2 טויזענד יאהר פערשקלאפט, פיהלען אבצעשטען דעם טעם פון א פריי לע-בען און דעריבער איז אונזער שמחה א דאפעלטע מיט'ן ווידערגעבורט פון פוילען, ערשטענס, ווייל א פערשקלאפט לאנד אונטער'ן יאך פון אקופאנטען איז בעפרייט געווארען ושנית, וואס מיר, פוילישע יודען, זענען א טייל פון פאלק, מיר זענען צוזאמענגעוואק-סען מיט דער ערד מיט'ן לאנד און דאס גוטס פון לאנד ליגט אין אונזער נהות.

האבען יודען מאקי מיט אמת'ער שמחה זיך געפרעהט מיט'ן צוואנציג-יעהריגען יובל פון פוילענס ווידערגע-בורט. און נישט נאר די שול יוגענד, וועלכע האבען איינגעארדענט ספע-ציעלע אקאדעמיעס, וואס זענען אויס-געפאלען זוירקליך פייערליך און שעהן, נאר אפילו די פראסטע יודען פון א גאנץ יאהר האבען געפיהלט די פיי-ער יבקייט פון מאמענט און אין די שוהלען, וואו ס'זענען פארגעקומען די פייערליכע תפילות האט זיך געפיהלט אנ'ערנסטקייט און דערהויבענקייט.

עס איז געווען אויך אונזער יום טוב און מען האט איהם געפייערט מיט אנ'אמת'ער שמחה.

קינדער פאר קינדער

נאך קיינמאל, ווי ביז איצט, איז נישט געפיהרט געווארען אזא פער-צווייגטע אקציע ווי פאר די פליטים, ארויסגעטריבענע פוילישע יודען פון דייטשלאנד. דאס האוז פון פוילישען יודענטום, וועלכעס איז גענוג אבגע-שוואכט געווארען דורך דער מלחמה און אנדערע צרות, האט דאס מאל געגעבען א ציטער אויף און זיך ווארים אבגערופען אויף די ליידען פון זייערע ברידער און שוועסטער.

די יודען פון א רייה שטעדט האי-בען זיך אויסגעצייכענט מיט זייערע גרויסע נדבות און אויך נאך איצט שיט זיך געלד אויף דעם צוועק צו ראטעווען און צו דערהאלטען ביים לעבען אט די געווארפ'טע און פער-אומגליקטע פאריאגטע יודען.

טשענסטאכאוו האט א בעזונדער מזל. די טשענסטאכאווער יודען האט מען צוגעוואוינט נישט צו געבען קיין געלד' איז טאקי ביי אונז מיט דער געלד-פראגע אין פערגלייך מיט אנדערע שטעדט נישט פויגעלדיג. אמת, ס'איז געזאמעלט געווארען א גרעסערע סו-מע און עס ווערט נאך געזאמעלט, אבער דער אונטערשטער סך הכל איז ווייט נישט קיין בעניגענדער. דערפאר אבער האט זיך טשענסטאכאוו אויסגע-צייכענט מיט מטלטלים, מיט קליידער און וועש. דערמיט האט טשענסטאכאוו אוודאי געשלאגען רעקארד. א סך קאס-טענס מיט וועש און חפצים האט מען שוין אוועקגעשיקט און די מאגאזינען ווערען נישט קלענער, נאר אלץ גרע-סער.

בעזונדערס איז ווערט צו בעטאנען די אפפערוויליגקייט פון דער יוגענד, וועלכע נעמט אנ'אקטיווען אנטייל אין דער הילפס אקציע. זיי האבען געמאכט א רינג-קייט אין דער צייטונג און לויט זייער יכולת גיבען זיי געלד און אויך זאמלען זיי מלבושים און וועש און נישט בלויז די יוגענד, נאר אויך די יודישע קינדער זענען איבערגענומען פון דער גרויסער קאטאסטראפע, וואס האט געטראפען זייערע חברים'לעך, די קינדער פון די פוילישע בירגער-יודען, וועלכע זענען צוזאמען מיט זיי-ערע עלטערן פערטריבען געווא'ען פון זייערע היימען און ריכטען אב גלות.

צו אונז אין רעדאקציע קומען קינ-דער פון די שולען און גיבען אוועק זייערע אבגעשפארטע גראשענס, וואס זיי בעקומען פון די עלטערן אויף שא-קאלאד פאר די קינדערלעך.

ריהרענד איז געווען דער מאמענט, ווען ס'זענען געקומען צו אונז אין רעדאקציע צוויי קליינע קינדערלעך פון דער שולע א. נ. פון זאפיא וויינ-שטאק אין דער בעגלייטונג פון זייער לייטער און מיר דערלאנגט א גרעסע-רען פאקעט מיט שאקאלאד און דערביי געזאגט מיט ריהרענדע קינדערשע שטימעלעך, אז דאס גיבען זיי אוועק פאר די אומגליקליכע יודישע קינדער-לעך, וועלכע זענען צוזאמען מיט זיי-ערע עלטערן ארויסגעטריבען געווא-רען פון דייטשלאנד.

די דאזיגע ריין אונשולדיגע ווערטער פון קינד האבען אויף מיר געמאכט א שטארקען איינדרוק און א טרעהר האט זיך מיר בעוויזען אין אויג. איך האב געוואונשען די קינדערלעך, אז זייער לעבען זאל אזוי שטענדיג זיס זיין, ווי זיס די שאקאלאד איז, וואס זיי שפא-רען זיך אב פון מויל און גיבען עס אוועק די קינדערלעך.

טשענסטאכאווער יודען, נעמט אייך אראב א בייספיעל פון אייערע קינ-דער און עפענט אויף די טייסטערס, העלפט אייערע ברידער, דערוואקסענע אויסגעשפיגענע, זייט ערנסט צו דער דאזיגער אנגעווייטאגטער פראגע, בע-ציהט זיך מיט דער זעלבער ערנסט, ווי עס בעציהען זיך אייערע קינדער.

דער עיקר האט געפעהלט...

עס פיהרט זיך מקדמונים, אז שבת וירא, ווען מען לייענט אין דער סדרה די מעשה פון אברהם אבינו, וועלכער איז געווען דער גרויסער מכניס אורח, מאכט דער היגער „הכנסת אורחים" א קידוש, אלס סימבאל פון הכנסת אורחים.

וואס גרייט מען אן אויף אזא קידוש? ווי געוועהנליך, א ביסעל בראנפען, לע-קעך, אנ'אייער-קיכעל מיט הערינג און אויך קאלטע פיס, ד. ה. א גאלער.

אויך הייי-יאהר האט דער „הכנסת-אורחים" איינגעארדענט אזא קידוש, נאר דער עיקר, די קאלטע פיס, וואס איז דער הויפט-מאכל האט געפעהלט.

אויף דער פראגע פאר וואס מען האט הייי-יאהר פערשעמט די פיס, האט מען מיר אנגעוויזען אויף א יונגענמאן מיט ארונטערגעמאכטע פיאות אונטער די אויערען, אז ער איז דאס דער חייב, פאר וואס עס איז נישטא קיין נא-

איז בריסעל. אנטווערפען איז א פעסטונג פון רעליגיעזען יודענטום, האט א איינגעארדענטע קהלה — בעסער געזאגט: צוויי קהלות: א אלגעמיינע און א סעפעראט-ארטאדקסישע א"נ „מחזיקי הדת", האט א גוטען חנוך-וועזען, ווי אויך א ישיבה, אויך די אנדערע יודישע שטרעמונגען, ווי די ציוניסטישע למשל, האבען אין אנטווערפען זייער פעסטונג און ענטוויקלען א גרויסע טעטיגקייט.

בכלל פערמאגט דער יודישער ישוב אין בעלגיע אלץ וואס ס'איז פערהאן אין די גרויסע יודישע ישובים, נאר נאטירליך, אין מיניאטור, ער איז נאך אבער יונג און ס'פעהלען איהם כחות. מ'האט פיעל האפנונגען געלייגט אין דער הינזיכט אויף די פליטים פון דייטשלאנד, אבער מ'האט זיך אין דעם ענטוישט. ווי נאר זיי האבען פרייער אבגעשטעמט אין דער פרייער בעלגיע און זיך ווי ס'איז איינגעארדענט, האבען זיי זיך אבגעזונדערט פאר זיך און דערווייטערט פון אלגעמיינעם יודישען לעבען. גרעסטענטייל זענען זיי אינגאנצען גלייכגילטיג צו אלע יודישע לעבענס פראבלעמען.

פערשידענע בעלגישע עקאנאמיסטען, וועלכע פארשען דעם מצב פון מיטעלשטאנד אין בעלגיע, שטעלען פעסט, אז במשך די לעצטע צעהנדליגער יאהרען איז דער דאזיגער שטאנד גרעסער געווארען, וואס איז נאטירליך גורם צו זיין פעראָרימונג. דאס איז א פראבלעם מיט וועלכען עס אינטערעסירען זיך אלע בעלגישע פארטייען. ספעציעל נוצען אויס די אונצופרידענהייט, וואס הערשט אין די דאזיגע שיכטען צוליעב זייער שווערען מצב, די בעלגישע פאשיסטען, די א"ג „רעקסיסטען", וועלכע רעקרוטירען טאקי זייערע אנהענגער הויפטזעכליך פון די דאזיגע קרייזען.

די צאהל פון די קליינע הענדלער איז גרעסער געווארען מיט 40 פראצ. ביי די ארבייטסלאזע האט געפלאצט דאס געדולד צו ווארטען אויף ארבייט, האבען זיי זיך געווארפען אויף לייכטערע פרנסות און איצט, ווען אויפ'ן ארבייטס-מארק איז בעסער געווארען, ווילען זיי זיך מעהר נישט אומקעהרען צו זייערע פאכען און זיי האנדלען ווייטער. עס זענען אויך צוגעקומען פיעל קראמען פון די „פרעמדע" (דאס רוב יודען). די דאזיגע קליינהענדלער בעציהען זיך זעהר פיינדליך צו די גרויסע ווארען-הייזער, וועלכע פעגען אויף אבטיילונגען אין גאנצען לאנד. האט מען טאקי די לעצטע יאהרען בעגרעניצט די טעטיגקייט פון די לעצטע לטובת דעם מיטעלשטאנד. אבער אזוי ווי קיין גאר גרויסע בעגרענצונגען פאר די גרויסע כוח־ים לאזט זיך דאך נישט דורכפיהרען—צוליעב זייער גרויסען איינפלוס — האט מען זיך געווענדעט צו א צווייטען שיכט, א שוואכען און א הילפלאזען, נעמליך: די „פרעמדע" קליינהענדלער. די בעלגישע קרעמער האבען אנגעהויבען א ענערגישע אקציע געגען די פרעמדע סוחרים, אויף וועלכע מ'ווארפט א בלבול פון „אונערליכע קאנקורענץ" און די „קאמיסיע פאר'ן מיטעלשטאנד" אין בעלגישען פארלאמענט גרייט צו א ריי געזעצען געווענדעט געגען דעם פרעמדען האנדעלס עלעמענט, וואס וועלען קודם כל טרעפען די יודישע קרעמער אין לאנד.

די צייטען איז אין א סכסוך צווישען בעלגישע און יודישע קרעמער ארויסגעטראגען געווארען פון געריכט א כאראקטעריסטישער אורטייל. אין איינער פון די בריסעלער קווארטאלען געפינט זיך א גאס מיט א פולע קראמען, צווישען זיי אויך פיעל „פרעמדע". אין די גוטע יאהרען האט געהערשט שלום צווישען קרעמער, לעצטענס אבער האבען די בעלגיער איינגעזעהן, אז די יודען רעקלאמירען זיך זעהר פיעל, ובכן איז עס „אומערליכע קאנקורענץ". נאך א טענה האבען די בעלגיער. די יודען דינגען מענשען, וועלכע שטעהען אין גאס און „שלעפען" די קונדען אין די געשעפטען אריין. דער דאזיגער מנהג, וועלכער איז אין בעלגיען פולשטענדיג ניי, האט זעהר אויפגערעגט די בעלגיער און זיי האבען געפאדערט קאטעגאריש צו פערבאטען דעם דאזיגען „אריענטאלישען מנהג" אויפ'ן געביעט פון מסחר. דער ריכטער האט מסכים געווען צו זייער פאדערונג און האט פערבאטען די יודישע סוחרים זיך צו בענוצען מיט דעם מיטעל.

די בעלגישע סוחרים זענען ארויס זעהר צופרידען פון אורטייל, אבער צי וועלען זיי זיך דערמיט בעגנוגענען? צי איז עס נישט בלויז דער ערשטער שריט פון קאמף געגען די „פרעמדע" סוחרים?

נ. פ.

גלייכווערטלעך פון דער סדרה

פון יחיאל טשענסטאכאווער

חיי שרה

וישקל אברהם לעפרן

אין די גאנצע סדרה געפינט זיך עפרון מלא מיט א ואו א חוץ ביי וישקל אברהם לעפרן איז עפרן נישט מלא, דערנאך ויקם שדה עפרון—ווידער מלא, זעהט זיך אויס, אז ווען ער איז געגאנגען מאכען א געשעפט מיט'ן יוד אברהם און עס האט געהאלטען ביים צאהלען די מטבע, איז ער געווען ניכטער, כדי אברהם זאל איהם נישט אויסנארען, ווען ער האט שוין געהאט אין דער טאש דאס געלד, איז ער געגאנגען מאכען א כוסה און ווידער געווארען מלא.

וישקל אברהם לעפרן

טייל חברה קדישא'ס מאכען שבת פ' חיי שרה א קידוש צום אנדענקען פון דעם ערשטען חברה קדישא מאן עפרון, וואס האט מתקן געווען, אז פאר א קרקע דארף מען נעמען א שעהנע מטבע און די תקנה ווערט געהאלטען פון אלע ח"ק ביז'ן היינטיגען טאג.

וד' ברך את אברהם „בכל"

בת היתה לו ובכל שמה

עס איז דא א מאן דאמר, וואס זאגט, אז אברהם האט געהאט א טאכטער, וואס האט זיך גערופען „בכל".

שמעלט זיך א פראגע: צו וואס האט אברהם געברויכט צו שיקען זוכען א שידוך פאר זיין זוהן פון דער פרעמד ער האט דאך געקענט חתונה מאכען יצחק'ן מיט זיין טאכטער בכל, עס איז דאך געווען קודם מתן תורה, ווען מ'האט געמעגט חתונה האבען מיט א שוועסטער, נאר דער תירוץ איז: אברהם האט מורא געהאט טאמער בלייבט די הלכה ווי דער צווייטער מאן דאמר, וואס זאגט, אז „בכל" איז נישט קיין טאכטער, קען דאך יצחק בלייבען אהן א ווייב, האט ער דעריבער געשיקט זוכען פאר זיין זוהן יצחק נאך א זיכער ווייב אהן א פלוגתא.

ואם לא תאבה האשה ללכת

צום וואלאזשינער רב ר' חיים יוסף קארא ז"ל איז געקומען א כלה מיט א געוויין, אז דער פאטער, וועלכער איז א יוד פון אלטען דור צווינגט זי חתונה צו האבען מיט א חתן, וואס געפעלט איהר נישט. דער רב האט געשיקט נאכ'ן פאטער און געזאגט: מיר געפונען אין דער תורה גלייך ביים ערשטען שידוך וואס איז געשעהן, ווען אברהם האט געשיקט א שדכן זוכען א כלה פאר זיין זוהן יצחק, האט ער זיך אויסגערעדט: ואם לא תאבה האשה ללכת—ונקית משבעתי זאת, אויב די כלה וועט צו דעם שידוך נישט מסכים זיין, זאלסטו דעם שידוך נישט טהון, אויב—זאגט דער רב מיט טויזענדער יאהרען צוריק האט אברהם פערשטאנען, דאס מען דארף נישט טהון קיין שידוך, אהן דער הסכמה פון דער כלה, דארף מען דאס היינט אודאי נישט טהון.

לא אוכל עד אם דברתי דברי

אליעזר האט געזעהן מיט וואס פאר שווינדלער ער האט צוטהון א בתואל און לבן און אז זיי האבען דערשמעקט, דאס ביי איהם געפינט זיך א סך געלד און צירונג, האט אליעזר מורא געקריגען, דאס זיי וועלען איהם צוליב דעם געלד פער'סמ'ן, דעריבער איז ער געפאלען אויף אנ'המצאה און געזאגט: לא אוכל עד אם דברתי דברי,—איך וויל צוערשט רעדען, דאמאלס האט ער זיי ערקלערט, אז דאס גאנצע גוטס, וואס ער האט ביי זיך, איז פאר בתואל און לבנ'ען. דערמיט האט אליעזר זיך געראטעוועט דאס לעבען.

מה יצא הדבר — הנה רבקה לפניך קח ולך.

צום ווארשאווער דאקטאר הערץ איז געקומען א חסיד, וועלכען זיין רבי האט געהייסען זיך מיט איהם שואל בעצה זיין. דער חסיד האט דערצעהלט דעם דאקטאר, אז ער איז געקומען צו איהם לויט דער עצה פון זיין רבי'ן. דער דאקטאר האט פאר זיין וויזיט פערלאנגט א דאפעלטען האנאראריום ווי ביי אנ'אנדערן.

אויף דער פראגע פון חסיד היתכן? האט ד"ר הערץ געענטפערט: פון א געוועהנליכען פאציענט מוז איך נעמען וועניגער, ווייל ער האט א ברירה צו געהן צו א צווייטען דאקטאר. איהר אבער, וועלכען דער רבי האט געשיקט צו מיר, וועט צו קיין אנדערן נישט געהן, דעריבער האב איך א ברירה צו פערלאנגען וויפיעל איך וויל.

דאס זעלבע איז געווען ביים שידוך פון יצחק מיט רבקה. בתואל און לבן האבען גערעכענט, מהועגדיג אזא גרויסען שידוך מיט דעם רייכען אברהם'ס זוהן, צו געבען א שעהנעם נדן און אויסשטייער. ווי זיי האבען אבער געהערט אליעזר'ס דרשה, אז דער שידוך איז א גאט'ס זאך, וועט דאך דער פרומער אברהם שוין נישט טהון אנדערש, נאר נעמען, רבקה'ן פאר א שוויגער-טאכטער, האבען אלע ביידע רמאים בתואל און לבן געזאגט: מד' יצא הדבר, אז דאס איז טאקי ווי דו זאגסט א גאט'ס זאך, הנה רבקה לפניך קח ולך, נעם דיר די רבקה, אזוי ווי זי שטעהט און געהט, מ'וועט אפילו פאר איהר קיין אויסשטייער אויך נישט מאכען.

אבותנו—את היי לאלפי רבבה

בתואל און לבן, די גרויסע רמאים, נישט געניג, וואס זיי האבען א שידוך געטהון מיט א טאכטער אהן נדן און נאך בעקימען דערצו גרויסע מתנות, האבען זיי אנגעזאגט רבקה'ן ביים געזעגענען: את היי לאלפי רבבה, דאס זי זאל אכטונג געבען, אויב דער חתן האט די טויזענדער, ווען נישט זאל זי זיך זוכען אנ'אנדערן חתן, וואס האט די אלפי רבבה.

ברידער יודען!

שטיצט די טויזענדער פעראומגליקליכטע הונגעריגע

פליטים פון דייטשלאנד

לער.

לכתחילה האב איך נישט פערשטאנען, וואס זיי מיינען, נאר באלד האט מען מיר אויפגעקלערט, היות ווי אטא דער יונגערמאן, כאטש ער טראגט פיאות, איז ער אבער א טריפה'נער שוחט און איז א מאכיל טריפה'ניק. האבען די יודען מורא געהאט, אז כאמער וועלען זיי קויפען פיש, וועלען זיי גראד זיין פון דער שחיטה פון טריפה'נעם שוחט. ווילען זיי נישט ריזיקירען, האבען זיי בעסער רעזיגנירט פון א גאלער.

פרעג איך מיך ווידער אזא שאלה: אויב דאס דאזיגע יונגערמאנטשיקעל איז א מאכיל טריפה'ניק, טא ווי קומט ער איבערהויפט אויפ'ן קידוש אין „הכנסת אורחים"? אויף דעם אבער האט מיר שוין קיינער נישט געקענט געבען קיין ענטפער...

סיי ווי איז דער טראדיציע קידוש אין „הכנסת אורחים" טאקי פארגעקומען, נאר דער עיקר האט געפעהלט...

בערל שוחט ארבייט מעשים...

פערהאנען היינט א יוד א פגע און דערצו א שוחט, וועלכער האט געשאכטען אמאל אין ווימשערט. איצט וואוינט ער אין דער שטאדט, דאכט זיך אויף דער ווארשאווער גאס. קאן דער יוד נישט פערליידען דאס, וואס ארימע, הונגעריגע יודען בעקומען חלות און ברויט פון „תומכי עניים" און אט דער דאזיגער קרומער רוקען אגיטירט, אז מען זאל פאר „תומכי עניים" נישט געבען.

ווער איז ער, אט דער דאזיגער שוחט? וואס האט ער שוין אויפגעטהון פאר טשענסטאכאוו? ווער האט שוין געזעהן זיין גראשען, אדער ווער האט שוין פון זיינע מעשים א הנאה געהאט?

אמת, זיין אגיטירען נישט צו געבען פאר'ן „תומכי עניים" האט נישט קיין ווירקונג, ווארום דער דאזיגער קיוטער רוקען איז א יוד א בטלן, וואס איז נישט פעהיג עפים צו טהון, נישט נאר פאזיטיווס, גאר אפילו קאליע מאכען קאן ער אויך נישט. וואס דארפט איהר מעהר, אז אפילו אין זיין פאך אלס שוחט איז ער א קאליקע און עס איז א גרויסע פראגע, צי מען מעג עסען פון זיין שחיטה. פונדעסטוועגען אבער האלטען מיר פאר אונזער חוב אט דעם דאזיגען פגע שוחט צו רופען צו ארדנונג.

ווייניג צרות, האסטו א נייע צרה, א בערל שוחט, וואס ארבייט מעשים...

זיי העלפען אבהיטען זונטאג-רוה...

מען קאן נישט זאגען, די פאליציי גיט זעהר אכטונג, אז עס זאל אבגעהיטען ווערען דער זונטאג-רוה און די געוועלב איינגענטימער ווייסען דאס טאקי און פאסען זיך צו צו דער פערארדנונג.

פערהאנען אבער יודען, וועלכע העלפען צו דער פאליציי אין זייערע פונקציעס. דאס זענען סוחרים, וועלכע היטען שטארק, אז זייער קאנקורענט זאל חס ושלום נישט מחלל יום טוב זיין און טאמער דאכט זיך איהם אויס, אז א קונה געהט יא דורך דער הינטער-טהיר, לויפט מען שוין נאך א פאליציאנט און מען פיהרט איהם אויפ'ן ארט פון דער עבירה.

אזא מעשה האט געטראפען יענע וואך פרייטאג אין נייעם מארק (עס איז געווען יום-טוב). האט זיך איינעם א סוחר פון מאנופאקטור, דערזעלבער איז א היגער פון דורות פון אנ'אנגעזעהענער פאמיליע, האט זיך איהם אויסגעדאכט, אז צו זיין קאנקורענט, אויך א מאנופאקטור סוחר, איז אריין א קונה. האט ער נישט לאנג געטראכט און הענדום-פענדום געלאפען נאך א פאליציאנט, איהם געברענגט און אנגעוויזען די הינטער-טהיר פון זיין קאנקורענט און זיך פערכלינעם פאר שמחה, אז ער האט איהם געפאקט...

זאגען מוסר דעם דאזיגען יודישען סוחר איז איבריג, ווייל אויב מען איז פעהיג אויף אזא שטיקעל ארבייט, וועט קיין מוסר נישט העלפען. ס'איז אבער כדאי צו פערצייכענען א פאקט, אז אין דער היינטיגער צייט, ווען יודען לעבען איבער אזעלכע שווערע טעג, העלפען יודען און ווי כ'האב אויבען געזאגט א יוד פון א זעהר היגער אנגעזעהענער פאמיליע, אבהיטען דעם זונטאג-רוה...

זאל עס פערצייכענט ווערען.

זאגט וואס איהר ווילט, איך האלט זיך ביי ס'מיינינגע, אז נאך נישט די גאנצע וועלט איז פערדארבען. אמת, אין ערשטען אויגענבליק קאן זיך דאס אויסדאכטען, אין אנבליק פון אזוי פיעל רשעות, אז די גאנצע וועלט איז פול מיט געמיינהייט, כי מלאה הארץ חמס, פאקטיש אבער איז עס נישט אזוי.

איך האב די וואך אדורכגעקוקט די ליסטע פון רינג קייט, וואס ווערט געפיהרט אין „אונזער טשענסטאכאווער „עקספרעס" און האב זיך אנגעשטויסען אויף א קריסטליכען נאמען, און ווען כ'האב חוקר ודורש געווען, האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער מענש, וואס בעטייליגט זיך אין רינג קייט פאר די פליטים, איז טאקי א קריסט מבטן ולידה.

איך ווער נישט נתפעל. דאס אבער, וואס א קריסט גיט זיינע 5 זלאטעס צושטייער פאר די יודישע פליטים, איז א סימן, אז ער פראטעסטירט געגען דעם רשעות פון דער וועלט און גיט אויך זיין נדבה.

מעגליך, אז איהר האלט די קלייניגקייט פאר א „קלייניגקייט" איך אבער האלט עס פאר א גוטען סימן, אז נאך נישט אלץ איז פערדארבען, אז עס וועלען נאך קומען בעסערע ציטען אויף דער וועלט און אויך פאר אונז יודען.

אט דער פאקט דארף פערצייכענט ווערען.

דאס יודישע קאטאוויץ

אין צוזאמענהאנג מיט די פליטים, וועלכע זענען אויפגענומען געווארען דורך דער קאטאוויצער יודישער קהלה, האב איך זיך גלייכצייטיג בעקענט מיט'ן יודישען קאטאוויץ.

קיין סך וועל איך אייך נישט דערצעהלען (דאס וועט אויסקומען צו טהון אנ'אנדערש מאל), דאס מאל וועל איך אייך נאר איבערגעבען עטליכע פרטים, וואס קאטאוויץ האט יא און טשענסטאכאוו—נישט.

קאטאוויץ פערמאגט ווייניגער ווי א העלפט יודען, ווי עס פערמאגט טשענסטאכאוו און דאך פערמאגט די קאטאוויצער יודישע קהלה אנ'אייגענעם פרעכטיגען בנין, א הויז פון דריי שטאק, הערליך איינגעארדענט מיט זאלען, קוכען, לעזע זאלען, גימנאסטישע זאלען אזוו., אינדערצייט ווען די טשענסטאכאווער קהלה מוז כסדר צאהלען דירה-געלד אין פרעמדע הייזער און אויך דאס קומט איהר זעהר שווער אן.

אויך פערמאגט קאטאוויץ דריי גרויסע יודישע ערשטקלאסיגע צוקערניעס און אלע זענען שטענדיג בעזעצט פון יודען, אינדערצייט, ווען טשענסטאכאוו וועלכע פערמאגט ביז 30 טויזענד יודען האט אפילו נישט קיין איין יודישע צוקערניע. און ווער ווייסט צו ווען עס וואלט זיך געטראפען א משוגענער, וועלכער זאל עפענען א יודישע צוקערניע אין טשענסטאכאוו, צי ער וואלט געהאט אנ'עולם.

איצט אפאר ווערטער וועגען דער קאטאוויצער שוהל.

מיינס א בעקאנטער, א געוועזענער וויזענפעלד, האט מיך איינגעלאדענט צו געהן אין שוהל אריין שבת צו מנחה. אויף מיין פראגע, וואס איז דא אינטערעסאנטעס צו זעהן שבת צו מנחה אין שוהל, האט מיין פריינד גארנישט געענטפערט, נאר ער האט אבגעהאלטען: האב איך נישט געקאנט פערזאגען און איך האב טאקי קיין חרטה נישט געהאט.

אין דער שוהל זענען געווען פערזאמעלט עטליכע הונדערט יודישע קינדער, יונגלעך און מיידלעך. פאר'ן עמוד האט געדאווענט א יונגעל, טאקי א זוהנדעל פון מיין בעקאנטען. אין די ערשטע בענק זענען געזעסען א גרופע יונגלעך, וועלכע האבען געבילדעט דעם כאר און מיטגעזונגען מיט'ן חזן די געהעריגע געזאנגען. אויך ביים לייענען האבען די יונגלעך געטיילט עליות זייערע חברים, אזוי, אז דאס מנחה דאווענען שבת געהער אויסשליסליך צו דער יוגענד. דערביי אמטירט איינער פון די צוויי קאטאוויצער רבנים.

דערווייל זענען פערהאנען אין קאטאוויץ צוויי אזעלכע יונגלעך, וועלכע האבען דעם טאלאנט צו דאווענען א שבת'דיגען מנחה פאר'ן עמוד, נאר ווי מען שמועסט זענען פערהאנען נאך טאלאנטפולע יונגלעך חזנים, נאר זיי זענען נאך נישט בר-מצוה.

כ'ווייס נישט ווי ביי אייך, נאר אויף מיר האט דאס, וואס קאטאוויץ האט יא אנ'אייגענעם קהלה-בנין און טשענסטאכאוו האט עס נישט, דאס וואס קאטאוויץ האט דריי יודישע צוקערניס און טשענסטאכאוו האט אפילו איינע נישט, דאס וואס קאטאוויץ האט געקענט פעראינטערעסירען א פאר הונדערט יודישע קינדער זאלען קומען שבת צו מנחה און טשענסטאכאוו — נישט, בעוויזט אז דאס יודישע קאטאוויץ שטעהט העכער פון יודישען טשענסטאכאוו און דערפאר בין איך זיי מקנא.

לויתן

פון א בעזוך אין דער גערטנער-פערמע

ווער עס קען די גערטנער-פערמע, קען זי זיכער פון א זומער-אויספלוג, ווען מען כאפט זיך ארויס אין דער חלוצים פערמע, כדי א ביסעל צו פערברענגען אויפ׳ן שויס פון דער נאטור אין א היימישער סביבה. מיר אָבער, א גרופע פריינד, האבען בעשלאָסען צו בעזוכען אמאל די פערמע גראד איצט, מיר האבען געוואָלט א קוק-טון ווי עס זעהט דאָרט אויס איצט, ווען דער זומער איז שוין ווייט פערביי און דער ווינטער שטעהט אויף דער שוועל. אונזער בעזוך האבען מיר טאקע געמאכט אין א הערבסטיגען טריבען רעגען-טאָג. די פערמע איז אויסגעוואָרפען הינטער די שטאָדט און עס דויערט א היבשע צייט ביז מיר קומען-צו צו אונזער ציעל.

ווען מיר קומען אריין אין דער פערמע באלד אין דער פריה איז שוין דאָרט א ליארם, א געפילדער. עס זשומעט ווי אין א בינען שטאָק. עפיס א קלייניגקייט 130 בחורים און בחורות.

מיר מאכען א שפאציר איבער דער פערמע. ווי מיר ווערען געוואויר געפינט זיך ביים היינטיגען טאג אין בעזיץ פון דער פערמע 21 מאָרג ערד, פון וועלכער יעדער שפאן ווערט געהעריג בעאָרבייט און אויסגענוצט.

דער גרעסטער טייל ערד ווערט פערברויכט צו גערטנעריי-פלאָנטאציע, ווי פערשידענע גרינצייגען, בלומען א. אז. וו. הויפטזעכליך ווערען אבער געפפלעגט די פאָמידאָרען-פלאָנטאציען, ווייל פון פראַקטיק האבען זיך די חלוצים איבערצייגט, אַז פאָמידאָרען ברענגען די גרעסטע הכנסה. איבריגענס האט זיך שוין די היגע גערטנער-פערמע קונה-שם געווען ביי אונז אין שטאָדט מיט די ערשטקלאָסיגע פאָמידאָרען.

בכלל ווערט אייף דער פערמע געפיהרט אנ׳אינטענסיווע ווירטשאפט. אזוי איז לעצטענס אוועקגעשטעלט געוואָרען א נייע היהנער-צוכט, פרעכטיג איינגעאָרדענט. אזוי איז אויך מיט דער קיהען שטאָל, מיט אייגענע כוחות און מיטלען האבען די חלוצים אויפגעבויט א נייע רהבות׳דיגע שטאָל. מילך האבען זיי איבערגענוג. זיי פערקויפען נאָך א שפּאָר ביסעל אין דער שטאדט אָריין, וואו מען קויפט זי גאַנץ גערן.

ערשט מיט איניגע וואָכען צוריק האבען די חלוצים אויסגעפערטיגט צוויי נייע בלומען אינספעקטען, וואו די בלומען האָדעווען זיך דעם גאנצען ווינטער. עס איז ממש אונגלויבליך, אַז אָהן שום געהילף, אָהן שום מייסטער-מויערער, האבען זיי אויפגעבויט אזאָלכע אינספעקטען מיט וואַרים אייווען. זייער איניציאַטיוו איז באמת אונבעשרייבליך. יעדע פאָר טעג קומען-צו נייע ווארשטאטען נייע געביידעס אזוי פערמאגט די פערמע א פרעכטיג-איינגעאָרדענטען מעכאַנישען וואַרשטאַט. ווען מיר קומען אַריין רווישען די טראַנסמיסיעס, מען ארבייט ביי עטליכע מאַשיגען, פרעסען. דאס נעמט מען אָן פערשידענע ארבייטען פון די שטאדטישע פאַבריקען, ווי נישט איז ביי דעם בעשעפטיגט א געוויסע צאָהל בחורים. אויך איז פערהאָן א שוסטער-וואַרשטאַט. מען מאַכט דאָרט שיך, מען רעפערירט זיי, אָדער, פערשטעהט זיך, דאס איז שוין פאַר אייגען געברויך. דאס זעלבע איז בנוגע דעם שניידער און וועש-נייעריי-וואַרשטאַט. די לעצטע צוויי וואַרשטאַטען זענען ערשט לעצטענס געשאַפען געוואָרען, אויף א קונציגען אופן זענען פון ביידע געמאכט געוואָרען שטובען, בכלל האבען די חלוצים אָריגינעלע איינפאַלען.

מיט דער אכילה זענען זיי שוין פערזעהען ביז גאָר. קודם כל אַנ׳אייגענע בעקעריי, א ספעציעל איינגעאָרדענטע קוך מיט כפל-שמונה׳דיגע טעפלעך. אין דער זעלבער געביידע, וואו עס געפינט זיך די קוך מיט דער בעקעריי איז פערהאָן אַנ׳עס זאָל מיט א לייען-זאָל. אזא רייכען לייען-זאַל ווי זיי בעזיצען איז ביי אונז אין שטאָדט נישט בנמצא. ער איז איינגעאָרדענט זעהר שעהן און ציכטיג מיט געשמאַק און קאָמפאָרט.

מיר בעזוכען אויך די שלאָפצימערן, שטובען פולע מיט פרעס-ווייסע בעטלעך פיין איבערגעצויגען, לופטיג און אנגענעהם. פון סאַניטאַרען שטאַנדפונקט בעשטימט פּאַרוואָרפלאָז. דערנעבען געפינט זיך אויך א חדר-חולים אין פאַל פון עמיצענס א קראַנקהייט, ווי אויך א ביבליאָטעק מיט ווערטפולע ביכער.

די גערטנער-פערמע איז געשאַפען געוואָרען מיט 25 יאָהר דורך דער טשענסטאכאווער יודישער קהלה מיט׳ן צוועק צו פּראָדוקטיוויזירען די יודישע מאַסען. אָבער אין משך פון 15 יאָהר האָט זיך די פערמע געפונען אין א זעהר קלאָגעדיגען מצב. ערשט ווען עס האָט אין אַרענדע איבערגענומען די פערמע מיט 10 יאָהר צוריק דער השומר-הצעיר דאַטירט זיך אַנ׳אויפשוואונג און אויפבליה פון דער ווירטשאַפט.

און עס איז גאָר קיין וואונדער. זענען דאָך די זעלבע שומרים די העראָאישע בויער פון נייעם ארץ-ישראל. דאָרט האבען זיי דאָך גיגאַנטישע ווערק געשאַפען. זיי האבען דאָך וויסטע מאַלאַרישע זומפען פערוואַנדעלט אין פּרעכטיגע פעלדער און גערטנער. מיט זייער בלוט און שווייס האבען זיי וויסטע מדבריות פערוואַנדעלט אין שפּראָציגע און פרוכטבאַרע ערד.

די היגע פערמע, וועלכע איז אגב די צווייטע אין פוילען נאָך גראָכאָוו, איז נאָר א צוגרייטונג, א פּרוזדור פאַר׳ן קומען אין טרקלין, אָבער יעדאָך פיהלען זיי זיך שוין דאָ אַזוי ווי אין ארץ. דער גאַנצער קבוץ איז איין צוזאַמענגעגאָסענע מאַסע, ווייל אַלץ איז קאָלעקטיוו. מען טיילט זיך מיט די פריידען און ליידען, אַלץ איז האַרמאָניש צוזאַמענגעבינדען.

מען אַרבייט די אַלערליי אַרבייטען גייסטיגע אַזוי ווי פיזישע. נעקסטיגע ביוראַליסטען ווערען פערוואַנדעלט אין ערד אַרבייטער. פאַבריקס-אַרבייטער און שוסטער. אייראָפּע צאַרטע מיידלעך שטייען ביי גרויסע באַליעס וועש רייבען און וואַשען. דאָס, וואָס זייערע חברים האָבען פערברודיגט ביי דער שוואַרצער אַרבייט.

ווען עס קומט פאַרנאַכט נאָך דער אַרבייט זעצט זיך חברה בייזאַמען. מען בעהאַנדעלט אַלע לויפענדע ענינים. מען דיסקוטירט איבער אַלעמען פּאַסירונגען און ערשיינונגען פון לעבען. מען פערטיפט זיך אין פילאָזאָפישע פּלפולים און מען בויט טעאָריעס אויף פּאַפּירענע בריקען. נאָכהער זינגט מען אָהן אויפהער פערשידענע לידער פון נייעם בויענדען זיך ארץ ישראל און פון אַלטען גלות, מיט דעם געזאַנג פיהרט אָן א ספּעציעלער איינשטודירטער כאָר.

א צווייט מאָל טאַנצט מען א הוירא מען פערפלאָכט האַנד ביי האַנד, אַקסעל ביי אַקסעל און מען טאַנצט אָהן אויפהער שעהנ׳ווייז. דערמיט דריקט מען אויס די בענקעניש נאָך א פריי לעבען, נאָך א נייע וועלט מיט פרייע מענשען צוגלייך.

פון די 130 שומרים אַרבייטען 65 אין דער שטאָדט. 45 זענען בעשעפטיגט ביי דער אַרבייט אין קבוץ. און די רעשט זענען אַרבייטסלאָזע, זיי ווענדען זיך דעריבער דורך דער פערמיטלונג פון אונזער צייטונג צו דער היגער יודישער געזעלשאַפט, זיי ווילען נישט קיין שטיצעס און קיין נדבות. זיי בעטען מען זאָל זיי ערטיילען אַרבייט די אַרבייטסלאָזע, בכדי זיי זאָלען קאָנען פערזעצען זייער אידעאַל פון אויפבויען א יודישע נאַציאָנאַלע היים.

ע. יאַקובאָוויטש

פון „תומכי - עניים”

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, וואָס א גרופּע אונפעראַנטוואָרטליכע, אַנאָנימע פּערזאָנען האָבען לעצטענס פערשפּרייט פּאַשקווילען, אין וועלכע זיי רופען צו בּאָיקאָטירען די זאַמלונגען פון די „גוט שבת יודעלעך” („תומכי עניים”) פאַר די בכבוד׳ע אָרימע יודען, איז אויף דער לעצטער זיצונג פון דער פערוואַלטונג און זאַמלער אָנגענומען געוואָרען א רעזאָלוציע איבערצוגעהן איבער די אויבענדערמאַנטע פּאַשקווילען צום טאָג אָרדנונג און רופען די זאַמלער צו פערדאָפּלען זייער ענערגיע בעת׳ן זאַמלען.

די גאַנצע טשענסטאָכאָווער יודישע בעפעלקערונג ווערט געבעטען צו בעטייליגען זיך ווייטער אין אונזער אַקציע, בייטראָגענדיג חלות, ברויט א.ד.גל. און אַזוי אַרום געבען א ווירדיגען ענטפער די נישטיגע פינסטערע ברואים, וועלכע קאָנען נישט צוקוקען, ווי אינזער געזעלשאַפט לינדערט די נויט פון הונדערטער בכבוד׳ע, אָרימע, הונגעריגע שוועסטער און ברידער.

ערטיילט בעשעפטיגונג צו די פליטים!

פון הילפס קאָמיטעט פאַר די פליטים פון דייטשלאַנד האָבען מיר דערהאַלטען א ליסטע פון דיפּלאָמירטע פאַכלייט, צווישען די אַרויסגעוויזענע יודען, פוילישע בירגער, וועלכע געפינען זיך אין טשענסטאָכאָוו. צווישען זיי געפינען זיך:

6 שניידערס, 6 שניידערינס, 6 נייטאָרינס, 1 מעכאַניקער, 1 שאָפער, 1 עלעקטראָמעכאַניקער, 2 טישלערס, 2 יוטע-אַרבייטער, 1 אַרבייטער ביי קינסטליכען זייד, 1 טריקאָטאַזש-אַרבייטער, 1 שטרימפּ - אַרבייטער, 1 טעקסטיל-אַרבייטער, 1 מעטאַל - אַרבייטער, 2 שאָכטעל מאַכער, 1 צוקער-בעקער, 1 וואורשטען מאַכער, 1 אַנגעשטעלטער צו מילכוואַרג - אויסאַרבייטונגען, 3 הויזווירטינס, 1 קריצער, 1 חזן, 1 אָפּערן-זינגער (טענאָר), 2 אינזשעניערען כעמיע, 2 שוסטערס, 4 פאַבריקס אַרבייטער.

ווער פון די היגע איינוואוינער עס קען ערטיילען בעשעפטיגונג איינעם פון די אויסגערעכענטע פאַכלייט, ווערט געבעטען ווענען דעם מיטצוטיילען אין הילפס - קאָמיטעט פאַר די פליטים (קהלה לאָקאַל).

היינט, פרייטאַג אָוונט — די פּרעמיערע פון דער סענסאַציאָנעלער פּיעסע „אויף לעבען און טויט”.

די צוויי פאָרשטעלונגען, פרייטאג, דעם 18 און שבת, דעם 19 ד.ח. וואָס וועלען ביי אונז געבען די בעקאַנטע אַרטיסטען יוסף קאַמען, רחל האָלצער און אברהם וואָלפשטאַט — האָבען ביים היגען יודישען טעאַטער-עולם, אַרויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג, וואָס בעווייזט די גרויסע צאָהל בילעטען פאָרפערקויף.

ס׳איז נישט קיין חידוש, ווייל סיי די אַרטיסטען, וועלכע זענען יעדען גוט בעקאַנט אַלס ערשטקלאַסיגע כוחות, סיי די פּיעסע גופא און סיי די רעזשי פון ד״ר מיכאל וויכערט, זאָגען צו, אַז די פאָרשטעלונגען וועלען זיין אינטערעסאַנט און ענטשפּרעכענד.

א חוץ דעם איז אויך כדאי אונטערצושטרייכען, אַז יעדער בעזונדער פון די אויבענדערמאַנטע אַרטיסטען איז פעהיג אַליין מיט זיין גרויסען טאַלאַנט אויסצופילען אַנ׳אָוונט, וואָס זיי האָבען עס שוין טאַקי געטהון פיעל מאָל מיט גרויס ערפאָלג.

בילעטען צו בעקומען היינט אין דרוקעריי פון ה׳ באַטשאַן, אַלעע 6 און פון 5 אָוונט ביי דער קאַסע.

רעזולטאַט פון די וואַהלען צום סענאַט

דאָס וואָיעוואָדישע וואַהל-קאָלעגיום אין קעלץ האָט אָבגעהאַלטען א פערזאַמלונג אונטער׳ן פאָרזיץ פון אינזש. זיגמונט סאָווינסקי. די צאָהל דעלעגאַטען האָט בעטראָפען 249, אָבער אין דער פערזאַמלונג האָבען זיך בעטייליגט בלויז 246.

אַלס סענאַטאָרען זענען אויסגעוועהלט געוואָרען: דער פאָרזיצענדער פון סיים-קלאַב פון „אָזאָן” לעאָפּאָלד טאַמאַשקעוויטש, זאָפיא בערבעצקאַ פון דאָמבראָווע, דער לייטער פון דער פּאָוויעכנע

שולע אין גנאַשין הענריק יענדרושיק, גלה ראָמאַן זעלעק, פירסט קאָשישטאָף ראַדזשיוויל און ערד-בעזיצער אַלבערט לאַפּאַצקי.

אַלס פערטרעטער זענען געוועהלט געוואָרען: הענריק טשיכאָווסקי, יאַן פיגעל, לוציאַן וואָלאַטשקאָווסקי, יאַן אָראַמטשאַק, וול. מאַזשעק, איגנאַצי זשענטעק.

צו דער עפענטליכקייט!

אין דער איצטיגער שווערער צייט, ווען צום „תומכי עניים” ווענדען זיך טאָג-טעגליך אַלץ פרישע פּעטענטען נאָך א שטיקעל ברויט און חלה, האָבען די אונטען אויסגערעכענטע געפינען פאַר פּאַסיג אָבצוזאָגען זייערע נתינות צוליב א מעשה פון וויערושאָווער רבין און דערמיט זענען זיי גורם, אַז צעהנדליגער בכבוד׳ע משפחות אין אונזער שטאָדט זאָלען אפילו אין שבת, ווען די אויסגערעכענטע פערשוינען זיצען ביי א פעטע מאָהלצייט זאָלען די יודישע אָרימע לייט הונגערען.

אָט זענען זיי:

קאָהן, ווארשאווער 3, גוטערמאַן, ווארשאווער 7, יודקעוויטש, ווארשאווער 10, קאָלין, ווארשאווער 10, יעקב קאָזלאָווסקי, ווארשאווער 35, יעקב לייב ריכטיגער, ווארשאווער 46, יאַקובאָוויטש, ווארשאווער נר. 37, העניך האָבערמאַן, ווארשאווער 39, שניידער, ווארשאווער 50 און דער צייטונגס-אַגענט העשקע גוטפריינד, ווארשאווער 36.

אָט די דאָזיגע יודען ווילען דערפיהרען, אַז די נויט אין דער יודישער גאַס זאָל זיך פערגרעסערען.

א נאָכמיטאָג-שול פון י.ש.א.

די פערוואַלטונג פון דער שול אָרג. אָבטיילונג אין טשענסטאָכאָוו, איז שוין צוגעטרעטען אַדורכצופיהרען די גויטיגע צוגרייטונגען צום עפענען בקרוב א נאָכמיטאָג-שול פאַר קינדער אין עלטער פון 9 ביז 14 יאָהר.

עס וועט געלערנט ווערען: לייענען און שרייבען יודיש, יודישע ליטעראַטור, יודישע און אַלגעמיינע געשיכטע. צוגלייך וועט די שול זיין פאַר די קינדער די אמת׳ע וואַרימע היים, וואו זיי וועלען פערברענגען אין אַנ׳אַטמאָספערע פון פריידיגער אַרבייט:

איינשרייבונגען ווערען אָנגענומען יעדען טאָג פון 9 ביז 2 א זייגער מיטאָג אין לאָקאַל פון קינדערהיים, קרוטקע 22 און אין די פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען.

ס׳איז צו האָפען, אַז אַלע פריינט פון׳ם לעבעדיגען יודישען וואָרט וועלען די ידיעה וועגען ענטשטעהן ביי אונז אין שטאָדט א צוגאָב-שול פאַר עלטערע קינדער, מיט צופרידענקייט אויפנעהמען און מיטווירקען צו איהר שנעלער רעאַליזירונג.

א פערוויילונגס - אָוונט אין פייערלעשער - זאַל

שבת, דעם 10 טען דעצעמבער וועט פאָרקומען אין פייערלעשער-זאַל א פערוויילונגס - אָוונט מיט פערשידענע אַטראַקציעס און סיורפּריזען.

די פערוואַלטונג פון קינדערהיים נעמט אונטער שריט, אַז די פערוויילונג זאָל אויספאַלען וואָס מעהר אימפּאָזאַנט און דער עולם זאָל נוי אַלע מאָל קענען גוט פערברענגען אין א היימישער סביבה.

מעדאַלען פאַר פערדינסטפולע יודישע לעהרער

צום 20 טען יובל פון פוילען׳ס אומאָבהענגיגקייט, דעם 11-טען ליסטאָפּאַד ה. י. האָט דער שול-אינספעקטאָר אַרמאַנטשיק דעקאָרירט מיט מעדאַלען פאַר לאַנג-יעהריגע פערדינסטפולע אַרבייט אויפ׳ן געביעט פון שול-וועזען די לייטערין פון דער שולע נומער 13 פרל. נאַטאַליא שאַכער און די לעהרערין פרל. אָונער.

רעגיסטראַציע פון אויסלענדישען פערמעגען

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער איינגעפיהרטער צוואַנגס-רעגיסטראַציע פון׳ם פערמעגען פון פוילישע בירגער אין אויסלאַנד, האָבען אין ערשטען טאָג פון דער רעגיסטראַציע זיך געוואַנדען צו דער דעוויזען-אָבטיילונג פון דער אָרטיגער באַנק פּאָלסקי 8 פּערזאָן און פאָרלאַנגט דעקלאַראַציעס.

וויכטיג פאַר האַנדווערקער

צוליב דעם, וואָס עס דערנעהנטערט זיך דאָס יאָהר 1939, איז וויכטיג פאַר אַלע האַנדווערקער, אין זייער אייגענעם אינטערעס, צו פיהרען פערלייכטערטע האַנדעלס ביכער. דאָס דאָזיגע קען זיי ברענגען פיעל נוצען ביים אויסמעסטען פערשידענע שטייערען א. אז. וו.

אינפאָרמאַציעס וועגען דעם ערטיילט דער סעקרעטאַריאַט פון האַנדווערקער-פערבאַנד, 1 אַלעע 12, יעדען אָוונט פון 8-30.

פון „מכבי” - כאָר

דער כאָר ענטוויקעלט זיך ווייטער און ציילט שוין ביים היינטיגען טאָג ביז 60 זינגער און זינגערינס. ביז-איצט זענען שוין איינגעשטודירט געוואָרען 5 לידער יודישע און פוילישע. עס ווערען ווייטער איינשטודירט פרישע לידער, בכדי ווי געהעריג צו רעפּרעזענטירען זיך אויפ׳ן קאָנצערט, וועלכער ווערט פיבערהאַפט צוגעגרייט.

די פּראָבען קומען פאַר יעדען פרייטאַג און דינסטאַג אָוונד.

פון י. ט. ס. פ. „מכבי”

גרויס פעראינטערעסירונג און צופרידענהייט האָט אַרויסגערופען צווישען די היגע יודישע ספּאָרטלער דער פאַקט, וואָס דער היגער „מכבי” איז צוגעטרעטען צוריק צו בעניייען די ספּאָרט-טעטיגקייט אויף מכשירים.

שוין פון לאַנג פיהלט זיך א בעדערפעניש צווישען דער היגער יוגענד צו דעם עכטען און ווירקליכען ספּאָרט, ווי עס איז דער ספּאָרט אויף מכשירים, אָבער צוליב מאַנגעל אין אַנ׳אינסטרוקטאָר האָט עס זיך נישט געלאָזט איינפיהרען. יעצט איז צו דעם צוועק אַנגאַזשירט געוואָרען א ספּעציאַליסט, וועלכער וועט לייסטען מיט דעם אַזוי וויכטיגען ספּאָרט. צו דעם צוועק ווערען שוין געמאַכט צוגרייטונגען. עס ווערען אויפסניי איינגעריכט די מכשירים, וועלכע זענען געלעגען פערוואַהרלאָזט אין משך פון א לענגערע צייט. ווייטערע איינשרייבונגען ווערען אָנגענומען אין סעקרעטאַריאַט פון „מכבי” יעדען אָוונד.

עפענטליכע דיסקוסיע וועגען הבלגה

שבת, דעם 26 טען ד.ח. 3 א זייגער נאָכמיטאַג קומט פאָר דורך דער איניציאַטיוו פון קולטור-קרייז ביים „מכבי” אין אייגענעם זאַל א עפענטליכע דיסקוסיע א.ד.ט. „פאַר און געגען הבלגה”.

אין דער דיסקוסיע נעהמען אָנטייל פאָרשטעהער פון אַלע ציוניסטישע פּאַרטייען און יוגענד-אָרגאַניזאַציעס. די דיסקוסיע וועט טראָגען א זאַכליכען כאַראַקטער, ווייל נאָך אַנ׳אָביעקטיווער איינלייטונג פון א פאָרשטעהער פון קולטור-קרייז וועט יעדער דעלעגירטער פון זיין פּאַרטיי האָבען די מעגליכקייטען צו בעלויכטען זיין שטאַנדפּונקט.

פון השומר-הדתי

פרייטאַג 8 אָוונד קומט פאָר א שיחה כללית געפיהרט דורך אח אָראָנאָוויטש א. ד. ט.: „די אויפגאַבע פון דער רעליגיעזער יוגענד אין איצטיגען מאָמענט”.

אַפיציעלער רעזולטאַט פון די וואַהלען צום סיים

די קרייז-וואַהל-קאָמיסיע אונטער׳ן פאָרזיץ פון קרייז-ריכטער טרזשטשינסקי האָט בעטראַכט דעם רעזולטאַט פון די וואַהלען צום סיים אין וואַהל-קרייז נר. 25, וואָס נעמט אַרום טשענסטאָכאָוו און דעם טשענסטאָכאָווער פּאָוויאַט און בעשטעטיגט דעם רעזולטאַט און דערמיט אויך דעם וואַהל פון ביידע דעפּוטאַטען: יוזעף פּלעבאַנעק און אַדאַם באַרדזשינסקי.

לויט די אָפיציעלע ציפערען, האָט די צאַהל וואַהל-בערעכטיגטע אין קרייז נר. 25 בעטראָפען 161.585, דערפון האָבען געוועהלט 105.833 און אָבגעגעבען גילטיגע שטימען 160,849.

כדאי צוצוגעבען, אַז 28.000 וועהלער האָבען געשטימט אויף 1 קאַנדידאַט.

לויט דער ענדגילטיגער אויסרעכנונג פון די גילטיגע שטימען האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דעפּ. פּלעבאַנעק האָט בעקומען 43.640, דעפּ. באַרדזשינסקי — 42.610, ראָמאַן וואַראַנסקי — 38.864 און דיר. פּלאַדאָווסקי — 36,535.

דער אונאבהענגיגקייטס - יום - טוב אין טשענסטאכאוו

דאנערשטאג אין אווענד האט א טויזענד קעפיגער עולם זיך פערזא-מעלט אויפ'ן פיוראצקי-פלאץ, פאר'ן הערליך-דעקארירטען מאגיסטראט און אין פולער ערנסטקייט אויסגעהערט די טראנסמיטירטע ראדיא-רעדע פון מלוכה פרעזידענט. נאכ'ן אבשפילען דעם פוי-לישען הימן האט זיך פארמירט א צוג צום דענקמאל פון מארשאל יוזעף פיל-סודסקי, וואו דער פרעזעס פון דער פעדעראציע דר. סמולסקי האט געלעגט א קראנץ.

צומארגענס, פרייטאג, דעם 11 ליס-טאפאד, נאך די גאטעסדינסטען איז פארגעקומען א דעפילאדע אויפ'ן פיע-ראצקי פלאץ, וועלכע ס'האט אבגענומען גען. גאנשאראווסקי אין דער געזעל-שאפט פון סטאראסטע ראזמארינאווסקי. נעבען זיי האבען זיך פערזאמעלט: דער אפיצירען-קארפוס מיט'ן נייעם דאוואוד-צע דיפל. פולקאווניק יאניצקי אין דער שפיץ, ווי אויך די אויסגעצייכענטע מיט ווירטוטי מיליטארי און אונאבהענגיג-קייטס-קרייצען מיט שווערדען. מיט דער דעפילאדע האט אנגעפירט מאיאר ראהאזשינסקי.

לכבוד דעם אונאבהענגיגקייטס יום-טוב זענען ארויסגעגעבען געווארען 5.500 אומזיסטע מיטאגען פאר ארימע קינדער און ארבייטסלאזע פון אונזער שטאדט.

אין אווענד זענען פארגעקומען צאהלרייכע אקאדעמיעס און אומזיסטע פארשטעלונגען פאר'ן מיליטער.

די פייערליכקייטען אין די שוהלען לכבוד דעם אונאבהענגיגקייטס-יום-טוב

פרייטאג, לכבוד דעם 20-טען אונ-אבהענגיגקייטס-יום טוב, זענען אין די היגע שוהלען אבגעריכט געווארען פיי-ערליכע גאטעסדינסטען.

אין דער אלטער שוהל

האבען זיך פערזאמעלט די שילער פון די פאוושעכנע שולען, דעלעגאציעס פון די האנדווערקער-צעכען מיט זייערע פאהנען, פארשטעהער פון דער מילי-טערישער און ציווילער מאכט, די קהלה-פערוואלטונג און ראט מיט'ן פרעזעס ה' ראזענבערג אין דער שפיץ, ווי אויך א גרויסער עולם.

דער חזן ה' כאלעווא מיט'ן כאר האבען אבגעריכט די תפילות, דער מורה הוראה ר' נחמן גרינפעלד האט געזאגט אייניגע קאפיטלען תהלים און פראפ. רייכענטהאל האט געהאלטען א רעדע אין דער פוילישער שפראך וועגען דער בעדייטונג פון דעם אונאב-הענגיגקייטס יום טוב. מיט'ן געזאנג פון פוילישען הימן האט זיך געענדיגט די פייערליכקייט.

אין דער נייער שוהל

זענען זיך צונויפגעקומען די שילער און שילערינס פון יודישען גימנאזיום מיט'ן ארקעסטער, פון דר. אקסער'ס גימנאזיום, פון דער שולע א. נ. פון זאפיא וויינשטאק, פאוושעכנע שולען מיט זייערע לעהרער און לייטערס, ווי אויך פארשטעהער פון דער מיליטערי-שער און ציווילער מאכט.

נאכדעם ווי קאנטאר ה' פינקעלשטיין מיט'ן כאר האבען אבגעריכט די געהע-ריגע תפילות, האט דר. הירשבערג געהאלטען א לענגערע רעדע וועגען דער גרויסער בעדייטונג פון יום-טוב און מיט'ן געזאנג פון פוילישען הימן איז די גאטעסדינסט פערענדיגט גע-וואר'ען.

גראנדיעזע ליסטאפאד-אקאדעמיע אין יודישען גימנאזיום.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן 20 יעהרי-גען יובל פון פוילען'ס ווידערגעבורט איז פערגאנגענעם זונטאג פארגעקומען א גראנדיעזע אקאדעמיע אין גרויסען זאל פון יודישען גימנאזיום.

דער זאל, וועלכער איז, ווי געהעריג דעקארירט איז איבערפולט פון עלטערן און געסט.

די פירונג ווערט געעפענט מיט'ן פוילישען נאציאנאלען הימן, אויסגע-פיהרט דורכ'ן כאר און ארקעסטער.

דאן האלט ד"ר שאפער א זעהר געלונגענעם רעפעראט וועגען דער בע-דייטונג פון 11 ליסטאפאד פאר פוי-לען'ס בעפרייאונג מיט 20 יאהר צו-ריק.

דאן קומט פאר דער ווייטע דיגער פראגראם לויט פאלגענדען סדר: דער כאר זינגט 2 לידער: א) פאלאנעז, ב) „אונאבהענגיגקייטס ליעד"; עס ווערט אויסגעפיהרט א טאנץ „קראקאוויאק"; דער שילער גוטמאן דעקלאמירט א געדיכט געווידמעט דעם 11 ליסטאפאד; א כאר-א"ע דעקלאמאציע; דער ארקעס-טער אינטער דער לייטונג פון פראפ. ראזענוויין פיהרט דאן אויס פאדערעווו-סקי'ס בעוואוסטע קאמפאזיציע „מענו-עט"; נאכדעם ווי א גרופע שילערינס פיהרט אויס דעם טאנץ „שלאנזאק" שפּילט צום סוף דער ארקעסטער „די ערשטע בריגאדע".

די דאזיגע אקאדעמיע האט אויף אלע אנוועזענדע געמאכט א זעהר גו-טען איינדרוק.

די מתנות פאר דער ארמעע פון דער טשענסטאכאווער געזעלשאפט

אין 20 טען יאהרטאג פון פוילען'ס אונאבהענגיגקייט זענען די היגע פאבריקען פיעכאטע אין ארטילעריע איבערגעגע-בען געווארען פאלגענדע מתנות:

פון דער טשענסטאכאווער גרויס-אינדוסטריע געזעלשאפט, וועלכע גרו-פירט 14 פירמעס — 6 ספעציעלע מילי-טערישע אויטאס פאר דער סומע 37.550 זל., די דירעקציע און ארבייטער פון דער פאבריק „אוניאן טעקסטיל" — 10 שווערע מאשינען-געוועהר מיט פערד פאר דער סומע 35.000 זל., די אנגע-שטעלטע פון דער אובעזפיעטשאלניע — 2 שווערע מאשינען געוועהר מיט פערד, 4 פיסטאלעטען און 12 ראוועהרען פאר דער סומע 12.000 זל., די אנגעשטעלטע פון די גרובענס „יוזעפולנאטא איגנעט-רעסיב" — 5 ביקסען פון קלייגעם קא-ליבער פאר דער סומע 1,000 זל., די אנגעשטעלטע פון מאדזשעיוב האנטקע — 2 שווערע מאשינען געוועהר מיט פערד און 3 האנד מאשינען-געוועהער פאר דער סומע 11.000 זל., די גמינע-אנגעשטעלטע און וואיטען פון טשענ-סטאכאווער פאוויאט — 1 שווערען מא-שינען געוועהר מיט א פערד פאר דער סומע 4 450 זל., די אנגעשטעלטע און ארבייטער פון דער פאבריק „ווארטא" — 2 האנד מאשינען געוועהר פאר דער סומע 3 000 זל., ווי אויך א טשעק אויף 1,000 זל. פאר'ן „פאם", די פאפירניע — 1 האנד מאשינען געוועהר און 13 גאז מאסקעס פאר דער סומע 1,770 זלאטעס, די מאגיסטראט אנגע-שטעלטע — א טשעק אויף 5,000 זלא-טעס.

כוליגאנישער אנפאל אויף מארק-פאהרער

איין יוד שווער פערוואונדעט

דאנערשטאג אווענד זענען 4 פעלק-סוחרים פון דזיאלאשין געפאהרען אהיים אויף א פורמאנקע פון לוטוטא-ווער מארק. קומענדיג צווישען דארף רודא און וויערזבלאס 4 קילאמעטער פון וויעלון זענען זיי 2 א זייגער ביי-נאכט בעפאלען געווארען דורך 5 שקצים, וועלכע האבען זיי געלויכטען מיט לאמפלעך אין פנים אריין און זיי אנגעהויבען שלאגען.

די איבערגעשראקענע יודען זענען אראבגעשפרונגען פון דער פוהר מיט סחורה און אנגעהויבען לויפען. דריי זענען געלאפען אין דער ריכטונג פון דזיאלאשין און איינער, דער 34-יעה-ריגער אברהם טשארנילאס, איז גע-לאפען אין דער ריכטונג פון וויעלון.

די כוליגאנעס האבען דערלאנגט דעם לעצטען און איהם מיט טעמפע כלים מערדערליך געשלאגען איבער'ן קאפ, און אבגעט-עטען פון איהם ערשט דעמאלס, ווען ער איז געבליבען ליגען א בעוואוסטלאזער אויף דער ערד.

נאך א צייט האבען זיך די אנ-טלויפענדע צוריקגעקערה"ט און נישט געפינענדיג דעם פיערטען, אברהם טשארנילאס, זענען זיי געלאפען קיין וויעלון, וואו זיי האבען אלארמירט די פאליציי.

פארטאגס איז דער שווער-פערוואונ-דעטער מיט שווערע סימנים פון לעבען געפינען געווארען אין א גרוב מיט א צושמעטערטען קאפ און א צוקלאפט פנים.

מען האט דעם אומגליקליכען גענומען אין שפיטאל אריין, וואו ער געפינט זיך אין א זעהר שווערען צושטאנד. עס איז ארויסגערופען געווארען א דאקטאר פון לאדז.

פאליציי האט אונטער־גענומען ענער-גישע שריט צו כאפען די כוליגאנעס.

ביים פערוואונדעטען איז געפינען געווארען 465 זל. געלד.

ליכט-פאבריק „פאלא" העלפט פערשפריי-טען שנאה געגען יודען.

פערגאנגענעם זונטאג זענען מאסענ-וויז פערשפרייט געווארען פראספעק-טען פון קאטוילישען טאג בלעטיל „מא-לי דזיעננניק", וועלכעס הויבט אן אנ'-אנקעטע א. נ. „יודען נאציאנאליזי-רען דאס פוילישע לעבען".

אינ'ם דאזיגען פלוג-בלעטיל, וואו ס'פעהלען נישט קיין אויסרעזשיסירטע העצערייען און זלוולים אויף יודען, ווערט דאס פוילישע פאלק גערופען צו אויפוואכונג, צום קאמף מיט דער יו-דישער ווירטשאפטליכער און קולטורע-לער העגעמאניע און זיך ערנסט צו פערטראכטען וועגען דער פראגע ווי אזוי צו נאציאנאליזירען דאס פוילישע לעבען.

די אנקעטע—ווערט אינ'ם פראספעקט געדרוקט מיט פעטע אותיות—וועט אנ-הויבען דער אונערמידליכער קעמפער מיט'ן יודענטום, גלה מזשעטשאק.

דערביי איז כדאי צוצוגעבען, אז אויף דער אנדערער זייט פונ'ם דאזיגען פלוג-בלאט געפינט זיך א גרוי-סע רעקלאמע פון דער ליכט און זייף-פאבריק „פאלא" אין ווארשא. צווישען די קונים פון דער דאזיגער פירמע פעהלען מכתמא נישט קיין יודען, וועל-כע דארפען וויסען, אז מיט'ן געבען אזעלכע רעקלאמעס פערגרעסערט די פאבריק „פאלא" די מעגליכקייט פון פערשפרייטען האס און שנאה אויף יו-דען.

פארבערייי און כעמישע וועשעריי

„BENETA"

פאבריק און קאנטאר: ב. יאסעלעוויטשא 11

פיליע 2-טע אלעע 16 (הויז פון ה' אימיך)

מענער = קראגענס ווערען ווייטער געוואשעז מיט דויערהאפטען שפיגעל-גלאנץ צום פרייז 10 גר.

ספעציאליטעט:

1) אויספרישען (פארבען) לעדערנע קורטקעס, 2) פארבען לויט מוסטערן, 3) דעטאשירען (ארויסנעמען פלעקען אהן וואשען אויפ'ן ארט), 4) כעמישרייניגען און פאסאנירען קאפעלושן, די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון אנ'געבסאלווענט פון דער כעמישער אינדוסטריע שולע אין ווארשא מיט לאנגיעהריגער פראקטיק

א פאלשער אליארם

זונטאג האבען זיך אין אונזער שטאדט פערשפרייט עקשנות'דיגע קלאנ-גען, אז ביי דער דייטש פוילישער גרעניץ אין זשיטניצוו געפינט זיך א גרעסערע צאהל יודישע פליטים פון דייטשלאנד, פוילישע בירגער, וועלכע מען לאזט נישט אריבער אויף דער פוילישער זייט.

אין צוזאמענהאנג דערמיט זענען מאנטאג אין דערפריה ארויסגעפאהרען צום גרעניץ פאס די ה"ה: פרעזעס רא-זענבערג, ש. שפאלטען, רעד. ש. פראנק און נאך א לאנגע חקירה ודרישה האט זיך ארויסגעוויזען, אז קיין שום פליטים, פוילישע בירגער, זענען נישט פערהא-נען ביי דער גרעניץ און די קלאנגען זענען א רעזולטאט פון די געשע-הענישען, וועלכע זענען פארגעקומען לעצטענס אין דייטשלאנד מיט יודען, דייטשע בירגער.

פון בית"ר.

שבת דעם 12 ד. ח. 8 30 אווענד איז פארגעקומען א לעבעדיגע צייטונג „קדימה" אין אייגענעם לאקאל, אלעע 40. אן דער צייטונג האבען זיך געע-נען פיעל ארטיקלען אין דער פוילי-שער, יודישער און העברעאישער שפראך, געשריבען דורך בית"רים פון ק. פּאכטאול איז געווען צוזאמענגע-שמעלט די הומאריסטישע זייט פון דער צייטונג. אינטערעסאנט זענען אויך גע-ווען די וויסענשאפטליכע ארטיקלען.

יעדע צווייטע וואך קומט פאר ביי אונז א לעבעדיגע צייטונג „קדימה", אויף וועלכער עס ווערען איינגעלאדען סימפאטיקער און פריינד.

פרייטאג, דעם 18 ד. ח. קומט פאר א „קעסני אווענג" אין אייגענעם לא-קאל, אלעע 40. עס ווערען פערבעטען אלע סימפאטיקער און פריינד.

פון ברית החייל.

פרייטאג ד. 18 ד. ח. פונקטליך 7 30 א זייגער אווענד קומט פאר אין לאקאל פון בית"ר, אלעע 40, א פער-זאמלונג פון אלע מיטגלידער פון היגען קן.

אלע חברים ווערען אויפגעפאדערט צו קומען פונקטליך.

תיקון טעות

דורך א פערזעהן איז אריינגעפאלען א פערדריסליכער טעות אין די ווער-טלעך פון דער סדרה. אנשטאט אבותינו היי לאלפי רבבה דארף זיין אחותינו היי לאלפי רבבה.

נדבות אין רעדאקציע

פאר די דייטשע פליטים

די ארבייטער פון דער פאבריק ד. וואלף און ז. גראבינער 20.50 זל.

ה' ב. ש. 5 זל.

פאר תומכי עניים

ה' ה. צווייגעל צו דער יאהרצייט פון זיין פערשטארבענע מוטער 10 קילא ברויט.

ה' מיכאל סולקאווסקי 2 זל.

ה' מ. ג. 50 גר.

פאר'ן יודישען שפיטאל

פון א געוועט צווישען 2 יונגע לייט 28.50 זל.

פאר בית לחם

ה' ז. לאנדסבערג 2 זל.

עס ווערט געזוכט

א קוואלי-פיצירטע עקספעדיענטקע

אין שיך-געשעפט

פון מ. גליק אלעע 5.

Kino „LUNA"

מעכטיגע זיטען דראמע פון דער פראנצויזישער פראדוקציע

Ludzie za mgłą

אין די הויפט-ראלען:

JEAN GABIN
i Michelle MORGAN

מיטאג סעאנסען 3 30, שבת 2.30 און זונטאג 12 30

GEHENNA

ליבעס-דראמא שטארקער פון טויט

KINO „EDEN".

סענסאציע ! צופאלען !

טויזענדער איינטאלען אינ'ם פילם

DLA CIEBIE SENORITO

מייסטערהאפטע רעזשי.

אין די הויפט-ראלען:

אידא לופינא, לעא קארילא, בינא מארטיני

איבער'ן פראגראם:

מארשאל רידז - שמיגלי אויף די אלזא - געביטען